

**A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME T ELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES**

5/2020. számú

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS

**A NÉMET NEMZETISÉGI KÖZÖSSÉGET SÉRTŐ KIJELENTÉSEKRŐL,
A GYŰLŐLETBESZÉD ELLENI FELLÉPÉS SZÜKSÉGESSÉGÉRŐL ÉS
A VIDEÓMEGOSZTÓ PLATFORMOKON MEGJELENŐ
SÉRELMESES TARTALMAK ELLENI FELLÉPÉS LEHETŐSÉGEIRŐL**

Tartalom

I. Bevezetés	3
II. Tényállás.....	6
III. Történelmi háttér	11
IV. Megkeresések.....	14
V. A megkeresett szervek válaszai.....	17
5.1. Az NMHH elnökének válasza	17
5.2. A kultúráért felelős államtitkár válasza	17
5.3. A legfőbb ügyész válasza	18
5.4. A Budapesti Rendőr-főkapitányság határozata	19
VI. Az ügy alapjogi vonatkozásai	22
VII. A gyűlöletbeszéd és a gyűlölet motiválta cselekmények elleni fellépés lehetőségei és szükségessége.....	25
VIII. A videómegosztó platformokon elhelyezett tartalmak szabályozásáról	28
IX. Összegzés	31
X. Szakmai javaslatok	35

I. Bevezetés

Magyarország Alaptörvénye és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) szerint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes kiemelt feladata, hogy figyelemmel kísérje a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatást nyújtson, illetve felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Az alapvető jogok biztosának helyettese fent megjelölt feladatai ellátása érdekében elvi állásfoglalást adhat ki. Az állásfoglalás célja, hogy felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogok, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok egyre sikeresebb érvényesítését szolgálhatják.

Hivatalból szereztem tudomást arról, hogy 2020. január 19-én **élő adásban lealacsonyító, emberi méltóságot sértő módon „viccelődtek” a német nemzetről, illetve a hazai német nemzetiségi közösségről, tagjai „kiirtásáról”** a Petőfi Irodalmi Ügynökség frissen indult, Hajónapló című műsorában.

A nyolcórás műsorfolyam végén, a Gumiszoba című adásblokkban kapott helyet az a beszélgetés, amelynek során a műsorvezető és vendégei **a magyarországi németek elhurcolásának emléknapján** többek között azon nevetgéltek, hogy a német nép egy „*olyan fajta*”, amely szerintük „*csak vonulni és gyilkolni képes*”.¹ Az adásban a német néphez tartozókat olyan homogén csoportként ábrázolták, amelynek tagjai gondolkodás nélkül gyilkolnak, népzenei kincsük egysíkú, népmeséik gyermekgyilkosságokkal tarkítottak, és az egyik meghívott vendég szerint „*nagy hiba volt, hogy annak idején nem pusztították el őket maradéktalanul*”.

A műsorban elhangzottak mélyen sértették a német nemzetiségi közösség tagjait, azok emberi méltóságát, és az elhangzottak alkalmasak voltak arra is, hogy indulatokat, akár gyűlöletet keltsenek a német nemzetiségi közösség tagjaival szemben. A történeteket súlyosbítja, hogy **mindez azon a napon történt, amelyen a hazai német közösség történelmének egyik legfájdalmasabb, tragikus eseményére, a magyarországi németek kitelepítésére emlékeztünk.**

A műsorban elhangzottakat a német közösség, a Kormány és a politikai pártok számos képviselője is elítélte. Nemzetiségi biztoshelyettesként személyesen egyeztettem a nemzetiségi közösség képviselőivel, az alapvető jogok biztosával, és tájékoztatást kértem az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) kultúráért felelős államtitkártól, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) elnökétől, valamint a legfőbb ügyésztől.

---

¹ Az elhangzott beszélgetés jelen elvi állásfoglalás megjelenése idején is elérhető az alábbi linken, az idézett részek 21:00-tól hallhatók: <https://www.youtube.com/watch?v=8wgJ5VUUrKA&t=1677s>.

Állásfoglalásom célja felhívni a figyelmet arra, hogy a hétköznapi szintjén jelentkező, előítélet motiválta cselekedetek, események, illetve az ezekhez kapcsolódó gyűlöletbeszéd minden esetben rendkívüli veszélyeket hordoznak a társadalmi együttélés, békével szemben, még akkor is, ha a cselekmények esetleg nem érik el a bűncselekmény szintjét – ezért a megelőzésük, és az ellenük történő fellépés folyamatosan fennálló, közös társadalmi érdekünk.

Napjainkban a gyűlöletbeszéd egyre szélesebb körben fellángoló társadalmi jelenség, amely egymás megbecsülését, a társadalom egyes csoportjainak kiegyensúlyozott együttélését és az ennek érdekében elvárható kölcsönös toleranciát, végső soron a köznyugalmat ássa alá. Ahogy azt Magyarország Alaptörvénye tartalmazza és arra az Alkotmánybíróság számos döntésében is rámutatott, a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére. A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére sem.²

Nemzetiségi biztoshelyettesként meggyőződésem, hogy **a véleménynyilvánítás szabadságának tiszteletben tartásával egyidejűleg óvni kell az emberi méltósághoz fűződő jogot is.** Elfogadhatatlannak kell tekintenünk minden olyan tartalom nyilvános hangoztatását vagy közzétételét, amely alkalmas lehet a társadalom tagjai között nemzetiségi származás, nemzetiségi közösséghez tartozás miatti ellentétek szítására, már meglévő ellentétek, indulatok elmélyítésére, valamint arra, hogy származásuk miatt félelmet és szorongást ébresszen a hazai nemzetiségi közösségek tagjaiban.

Alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény);
- az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. CXI. törvény (Ajbt.);
- a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (Njt.);
- a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (Közművelődési törvény);
- a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (Smtv.);
- a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.);
- az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (Ektv.);
- az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2010/13/EU irányelv a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló uniós irányelv);
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.);
- a Tanács 2008/913/IB kerethatározata a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről (Kerethatározat);
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.).

---

² Magyarország Alaptörvénye IX. cikk (4)-(5) bekezdés.

Érintett szervek:

- Emberi Erőforrások Minisztériuma Kultúráért Felelős Államtitkárság;
- Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság;
- Legfőbb Ügyészség;
- Budapesti Rendőr-főkapitányság.

II. Tényállás

A **Petőfi Irodalmi Múzeum** (a továbbiakban: PIM) 2019. június 4-én, a Nemzeti Összetartozás Napján közleményt adott ki a **Petőfi Irodalmi Ügynökség** (a továbbiakban: PIÜ) megalakulásáról.³ 2020 januárjában arról számolt be a sajtó, hogy a PIM által létrehozott PIÜ online műsorfolyamot indít **Hajónapló** címmel, a Youtube-on streamelt élő adások színhelye az A38 állóhajó lesz. A műsorral kapcsolatban a múzeum főigazgatója többek között a következőket nyilatkozta: „*A magyar nyelvterület egyik legszabadabb szerkesztősége, amely se nem objektív, se nem független, viszont szabad*”.⁴

Névjegyében a csatorna önmagát a következőképpen határozta meg: „*A Hajónapló a Petőfi Irodalmi Ügynökség gyűjtőportálja, szerkesztői és szerzői elmerülnek a magyar kulturális életben, megmutatják, ők hogyan látják. Vállaltan önfejűek, elvetik azt a felfogást, hogy vagy a múltba révedsz és maradi vagy, vagy progresszív, aki az ismeretlen, távoli jövőről jósol*”⁵.

2020. január 19-én egy nyolcórás műsorfolyammal indult el az adás. Ennek a végén, a **Gumiszoba** elnevezésű műsorblokkban kapott helyet az a beszélgetés, amelynek során a műsorvezető a vendégeivel együtt – **a magyarországi németek elhurcolásának emléknapján – többek között azon nevetgélt, hogy „a német nép egy olyan fajta, amely csak vonulni és gyilkolni képes”.**

Az adás 7:04:06 percétől indul a beszélgetés, amely **a német néphez tartozókat** perceként keresztül **olyan homogén csoportként ábrázolja**, amelynek tagjai gondolkodás nélkül gyilkolnak, népzenei kincsük egysíkú, népmeséik gyermekgyilkosságokkal tarkítottak, és az egyik meghívott szerint az is **„nagy hiba volt, hogy annak idején nem pusztították el őket maradéktalanul”.** A körülbelül húszperces epizód során többek között a következők hangzanak el a műsorban, rendre gúnyos nevetgélésekkel tarkítva:

„(...) *a haladóknak általában az a tervük, hogy mindig van tervük az emberiség megváltására, és ennek az élén jár egy nép, aki a legszebb fajnemesítést kitalálta (...) tökélyre vitték, de új jelenséget találtak, mert ugye a hagyományosan a korábbi verzióban az ellenség a zsidók voltak, most megtalálták a legfőbb ellenségüket, a saját nagymamáikat. Végül is egyébként nem bízhatod jobb népre azt, hogy kiirtson egy népet, mint a németek (...).*”

„- *Hogyha általában a németek célkeresztbe vesznek egy csoportot (...)*

- *Annak azért szokott lenni következménye (...)*

- *A német történelem mindig önmagát ismétli.*”

---

³ A közlemény szerint a PIM Együttműködési megállapodást kötött a külföldi magyar irodalmi szervezetekkel és műhelyekkel. A megállapodás szövege szerint az aláírók együttműködnek a magyar irodalom népszerűsítésében Közép- és Kelet-Európában, valamint a Balkánon. Az együttműködés célja annak elősegítése, hogy minél szélesebb körben, minél több magyar olvasóhoz jussanak el kortárs magyar szerzők, a magyar irodalom alkotásai. <https://magyarnemzet.hu/kultura/egyuttmukodesi-megallapodast-kotott-a-pim-a-kulhoni-magyar-irodalmi-muhelyekkel-6995138/>.

⁴ Műsorfolyamot indított a PIM Echo TV-ről kitiltott szereplőkkel, Kreatív, 2020.01.20., <http://kreativ.hu/cikk/kulturalis-musorfolyamot-inditott-a-pim-ugynoksege-az-a38-on-echo-tv-rol-ismeros-velemenyezerekkel>.

⁵ https://www.youtube.com/channel/UCOtwFm_tkpojzB4aZo58URA/about.

„(...) Mikor 33-ban indult az utolsó dicsőséges sztorijuk, utána egy évvel volt a hosszú kések éjszakája. Ugye ott az történt, hogy volt az az SA nevű képződmény, ami a náci pártnak a fegyveres testülete volt és a hatalomátvétel után 34-ben kezdődött az egész terhéssé válni és problémákat okozott a forradalmi feladatok továbbvitelében. (...) „- És ugye lefejezték az egész SA-t.

- **Ez volt a Harmadik Birodalom legszebb része, amikor csak egymást ölték.**”

„- Egyébként a dallam megvolt, amit a kislányok énekeltek? (...) Hát a Schindler listájában az SS tisztek erre k*rváztak (...) Igen, rengeteg népdaluk van, kb. 25. Megyek a zöld erdőben és olcsón veszek fát.

- **Mit kell tudni a német népdalokról?** Van az a fajta daluk, amire lehet vonulni, aztán van az a fajta daluk, amire lehet vonulni, és van az a fajta daluk, amire lehet vonulni.

- **Vonulni és gyilkolni.**

- Van az a daluk, amiben arról énekelnek, hogy milyen jól fognak járni anyagilag, aztán vannak népmesék, amiben gyerekeket éheztetnek, hizlalnak, ölnek, vágják az ujjukat és csomó mindent meg le sem írnak, hogy mit csinálnak a gyerekekkel.

- Egyébként **biztos, hogy kitalálják a környezet-kímélős karbonsemleges verzióját a tömeggyilkosságnak.**

- Most nem lesz égetés.

- Nem lesz égetés, előássák újra, és akkor komposztálják.”

„**Igazából két dologra lehet a németektől biztos számítani.** Az egyik, hogy amibe belekezdnek, és annak ugye van egy kiinduló ideológiája, de az ideológia maga, hogy miről szól, az tök mindegy, csak lehessen annak a nevében végrehajtani, ez a fontos. Tehát az az ideológiája az egésznek, a kiinduló motorja, azt betűről-betűre úgy fogják vinni az utolsó töltényig, ebben egészen biztosak lehetünk, másrészt pedig **abban is biztosak lehetünk, hogy soha nem fogják abbahagyni az utolsó töltényig a kivitelezését.**”

„(...) ha demilitarizálni akarod őket, akkor nem a náci pártot kell betiltani, hanem a számolást és az éneklést. Ezt a kettőt betiltod, akkor a német meg van bénulva.”

„- Lehet, hogy Ehrenburgnak is ezt kellett volna szorgalmaznia. Nem tudom, megvan nektek ez a történet, hogy a Pravda főszerkesztője (...)

- Hogyne. **Öljél németet, mert az a dicsőség.** Igen, igen.

- (...) nemcsak arra buzdított, hogy tartsanak ki és foglalják el Berlint, hanem **öljed meg az összes németet, aki szembejön.** (...)

- Azért Sziléziában egész jól sikerült nekik.

- (...) **De Berija leállította, mert az volt az álláspontja, hogy mégse kéne az összes németet eltüntetni a föld színéről, és amikor ezt olvastam, akkor első gondolatom az volt, hogy meg is érdemelte a Berija, hogy a Zsukov agyonlövette később. Nagy lehetőséget szalasztott el Európa a békésebb jövő felé vezető úton, a németiség teljes likvidálásával.**”

A fentiekén túl a magyarországi német nemzetiségi közösség tagjaival kapcsolatban elhangzik a műsorban az is – miközben megkérdőjelezi identitásukat –, hogy őket nem szabad összekeverni a németországi németekkel, ugyanis „az egyik fehérbőrű, a másik meg már nem annyira”.

A műsort követően a német nemzetiségi közösség képviselői, ellenzéki és kormánypárti képviselők egyaránt **felháborodásuknak adtak hangot**. Többen elfogadhatatlannak találták, hogy **74 évvel a magyarországi németek elűzése és elhurcolása után egy feltehetően közpénzből finanszírozott műsorban a németek kiirtásán „viccelődnek”**, illetve megkérdőjelezzik a németek, e körben a magyarországi németek hazaszeretétét és identitását. A tiltakozók hangsúlyozták, hogy a történeteket **különösen súlyosbítja, hogy a beszélgetés a magyarországi németek elűzésének és elhurcolásának emléknapján került adásba**.

A **PIM főigazgatója** január 22-én a történetekre a sajtóban reagált, kijelentve, hogy bízik annyira a kollégáiban, hogy teljes egészében rájuk hagyja a tartalomgyártást. Hivatkozott ugyanitt arra is, hogy Magyarországon alkotmányos jog a szólás- és véleményszabadság, amihez „*lassan hozzá kellene már szokni*”.⁶

2020. január 23-án **újra jelentkezett a Hajónapló** című műsor Gumiszoba⁷ műsorblokkja. Azt követően, hogy már az első rész számos tiltakozást váltott ki, **a második részben bocsánatkérésnek álcázva tovább folyt több mint félóra időtartamban a német közösségen való gúnyolódás**.

A műsorvezető a műsort azzal vezette fel, hogy „*kitört a havi bajos hisztéria*”, ezért ők szeretnének elnézést kérni. Ezt követően, folyamatos, gúnyos nevetgélések közepette elhangzott a „*bocsánatkérés*”, ami **inkább volt alkalmas a sérelmek és indulatok fokozására**, mint az érintettek megnyugtatóására, majd folytatódott a németekkel kapcsolatos élcelődés a teljes műsor több mint fele részében. Ennek keretében többek között az alábbiak hangzottak el:

„- *Azzal kezdeném, hogy szeretnék itt a (...), hát, hogy mondjam, havibajos hisztéria kitört itt a haladó és nyilas sajtón a sérelmeket (...)*

- *Az nem ugyanaz a kettő?*

- *De, most már ugyanaz (...) és sérelmeket okoztunk, és emiatt az első dolgunk nekem, mint a műsor vezetőjének ezért bocsánatot kérjek.*

- *Műsorführer (...)* (hangos, hosszú nevetés)

- *Elnézést, elhatárolódtam* (nevetés)...

- *Most már változz meg* (nevetés)...

- *Térj meg* (nevetés)...

- *Hogy fel kell olvasnom egy közleményt* (nevetve). *Tehát: Közlemény, írta Troppauer Hümer verse. Szolgálatilag tisztelettel. Kedves ország, nép és világ közvéleménye! A Gumiszoba legénysége s.k. bocsánatot kíván kérni Németországtól a kezünk által őket ért sérelemért. Egyben visszavonásilag közöljük, hogy mélyszégyenülünk azt. Szeretnénk jelezni, hogy Németország soha se nem követett el gaztettet másoknak kárára, illetőleg, hozzávetőlegesen, köztudomásúlag 1939-ben s.k. önvédelmi aktust követtek el az agresszor Lengyelországgal szemben. Ez tudvalevőleg, Blitzkrieg nemzetközi jogilag is megállja a helyét, és ugyanígy lett a lengyelség részéről kiprovokálva az Anschluss nevezetű önvédelmi hadművelet s.k.*

Amennyiben szükséges, germániai ősökkel bizonyításilag s.k. tudunk szolgálni. Tudvalevőleg teljes átalakuláson mentünk keresztül bensőleg, így jóformán kicserélődött a Gumiszoba teljes legénysége s.k. Megváltottunk, és van új múltunk nekünk. A németeket pedig elismerésben részesítjük áldozatilag. Hozzáteendőleg szignálnánk, hogy a Gumiszoba teljes

⁶ <https://www.origo.hu/kultura/20200122-demeter-szilard-level-brenner-koloman.html>.

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=YGI99GYIshc&t=439s>.

legénysége lelkesen rajong a „Fritz” katonaindulókért, demonstráltuk, valamint a magyarok nevében kívánt tiszteletteljes elnézést tőlük megszállásilag. S.k., ámen, aláírás. Tanúzta a szakszervezeti bizalmi, a „Bierman” s.k.”

A műsorban egyébként ismételt elhangzik, hogy **a magyarországi svábok nem németek, hanem magyarok, el kell dönteniük, hova tartozónak érzik magukat**, „ők itt élnek velünk több száz éve”, és „egyébként se volt kötelező belépni a Volksbundba”, „ha Németországba akarnak tartozni, az egy fals történet”.

„- A magyarországi svábok itt élnek köztünk háromszáz éve, befogadtuk őket, itt szocializálódtak, úgy élnek, mint mi (...).

- És nem volt kötelező belépni a Volksbundba (...)

- És nem volt kötelező belépni a Volksbundba, tehát azt tudatosítani kell nekünk is, meg a magyarországi sváboknak is, hogy ők Magyarországhoz tartoznak. Tehát, ha ők Németországba akarnak tartozni, az egy fals történet, és itt jön be ugye a (...)”⁸, aki az a fajta (...) archetípusnak a megszemélyesítője szerintem, aki alig várja, hogy Magyarországon a magyar helyett német érdekeket szolgáljon.

- (...)

- (...) -al kapcsolatban egyébként azt kell megjegyezni, hogy ő egyébként nem egy igazi sváb, hanem ő egy soproni német, tehát osztrák, úgyhogy így aztán végképp érthetővé válik, hogy **miért fáj neki annyira, hogy ha egy mondatban szerepel a német meg a náci szó.**”

„- Tehát ugye kétfajta ártatlan német van, az egyik, aki csak parancsot adott, és a másik, aki csak meghúzta a ravaszt.”

„- Akkor beszélhetnénk a németiség valamelyik pozitív oldaláról is. Én például arra gondoltam, hogy egy kicsit a német gasztronómiáról, ilyen politikailag semleges téma kvázi.

- (...)

- Azért mondtam, hogy a gasztronómia (...)

- Hát, arról nem sokat fogsz hallani szerintem. Az a német gasztronómia, az a (...)

- Káposztás hús knédlivel (...)

„- Visszatérve a Magyarországi svábokra, ha tehát a magyarországi svábok németek, ugye akik eljöttek onnan és itt élnek nagyon régóta, ennyi erővel akkor a ruszinok egyenlő oroszok, búrok egyenlő hollandok, amerikaiak egyenlő angolok, és magyarok egyenlő sumerek.

- És szlovákok egyenlő szlovének. Ez mondjuk áll is!” (nevetés)

2020. január 24-én a **Magyarországi Németek Országos Önkormányzata**, valamint **a német nemzetiségi országgyűlési képviselő** közös közleményt adott ki, amelyben leszögezték, hogy rendkívül károsnak tartják és visszautasítják a műsorban elhangzott megnyilvánulásokat. **Az egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkár** ugyanezen a napon maga is közleményt adott ki, amelyben kijelentette, hogy elfogadhatatlannak tartja a Hajónapló című műsorban elhangzott „félremagyarázható megnyilvánulásokat”, amelyek bántóak és sértőek a magyarországi német nemzetiség tagjai számára. A 2020. január 30-án megtartott kormányzati sajtótájékoztatón **a miniszterelnökséget vezető miniszter** maga is elítélte a műsorban elhangzottakat és szolidaritásáról biztosította a hazai német közösséget.

---

⁸ Német nemzetiségi származású országgyűlési képviselő, akinek a nevét és pártállását udvariasságból nem közlöm.

2020. február 17-én **a német nemzetiségi országgyűlési képviselő napirend előtti felszólalásban** adott hangot a német nemzetiségi közösség nevében is megdöbbenésének és felháborodásának. Felszólalásában kitért arra, hogy a magyarországi németek 1946-48-as elűzése a magyar történelem egyik legszégyenletesebb tette volt. **A kollektív bűnösség elve alapján** űzték el, fosztották ki a magyar hazájukat szerető, építő, óvó németeket. A német nemzetiségi országgyűlési képviselő beszámolt arról is, hogy a PIM főigazgatója az eset után egy hónappal, e-mailben eljuttatott levélben kért bocsánatot a történetek miatt.

III. Történelmi háttér⁹

A magyarországi németek elődei a történelem során több hullámban és több területről érkeztek hazánkba. A legtöbb mai német település a török hódoltság után létesült, de vannak települések az azt megelőző időkből is.

A 12. században érkeztek telepések, kézművesek és bányászok Közép-Németország (Szászország) területéről, részben a Rajna vidékéről, de Flandriából (ma Belgiumból) is jöttek több csoportban. Ezek a csoportok elsősorban Magyarország akkori határterületein, a mai Szlovákia és Románia területén, a Szepességben és Erdélyben találtak otthonra. Feladatuk ezeknek a területeknek a védelme és gazdasági fejlesztése volt. Később német polgárok települtek Buda és Pest városokba, a tatárjárás után Székesfehérvárra, Esztergomba, Pozsonyba és Győrbe is.

A legnagyobb arányú német betelepülés azonban a török hódoltság után vette kezdetét, amikor a Német-Római Birodalomból a harminc éves háború után nagy volt a kivándorlási láz. A toborzók főleg Dél- és Közép-Németország területén toboroztak embereket, de az egész birodalom területét bejárták. A fő fogadó területek Magyarországon a dunántúli megyék, a Délvidék és a Nyugati Választóhegység (ma Dunántúli, ill. Északi-középhegység) voltak. Az első betelepítési hullám III. Károly uralkodásának idejére (1686-1740) esett.¹⁰

A betelepült németiség igen **nagy szerepet játszott hazánkban a városi jog, a városépítés, a városi szerkezetek meghonosításában**, különösen a Felvidéken és Erdélyben (**szászok**), de **kulturálisan is jelentősen hozzájárultak** az általuk lakott területek szellemi életéhez.

A török hódoltság után a 18. század folyamán három nagy hullámban érkeztek telepések a Német-Római Birodalom különböző túlnépesedett vidékeiről (**svábok**). Nagyobb egybefüggő területeken éltek Bácskában, Tolnában, Baranyában (Schwäbische Türkei), Bánátban, a Bakonyban, a főváros környékén és Magyarország nyugati határvidékén.

II. József 1782. évi pátense nyomán érkezett a németiség harmadik nagy hulláma, amit „*der Große Schwabenzug*”-ként említ a szakirodalom. A **németek betelepítése** átfogta az egész 18. századot. A 19. században az eredeti településeken belső átrendeződés, transzmigráció következett be. Ezt a svábok másodlagos letelepedésének nevezik.¹¹

A németek az 1848/49-es **forradalom és szabadságharc idején** a magyarok mellé álltak. 1849-ben Aradon öt német anyanyelvű tábornokot végeztek ki: Aulich Lajost, gróf Leiningen-Westerburg Károlyt, Láhner Györgyöt, Pöltenberg Ernőt és Schweidel Józsefet.

A 19. század második felében a Németországból és Ausztriából érkezett munkások az akkor születő nagyiparban helyezkedtek el és a városi lakosság részét képezték. Az iparban, kereskedelemben foglalkoztatott és értelmiségi pályákat betölteni szándékozó német polgárság képviselői voltak az első asszimilánsok. Így lett a 19. század első harmadában még német többségű Óbuda, Buda, illetve az erősen német jellegű Pest, majd Budapest a magyarosodásuk

---

⁹ A magyarországi németek történetéről, különösen a közösség 20. századi történetéről ld. részletesen: *Seewann, Gerhard*: A magyarországi németek története 1-2. Budapest, Argumentum Kiadó, 2015. és *Eiler Ferenc – Tóth Ágnes* (szerk.): A magyarországi németek elmúlt 100 éve. Nemzetiségpolitika és helyi közösségek. Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont – Argumentum Kiadó, 2020.

¹⁰ *Gyulavári Tamás – Kállai Ernő* (szerk.): A jövevényektől az államalkotó tényezőig. A nemzetiségi közösségek múltja és jelene Magyarországon. Budapest, 2010. 94-95.

¹¹ Uo. 95.

első nagy terrénuma. De hasonló jelenség figyelhető meg a múlt századfordulón Pozsonyban, a Szepességben, a felvidéki bányavárosokban, Brassóban és Erdély több más városában, sőt még Temesváron is. Katus László számításai szerint a dualizmus ötven éve alatt több mint félmilliónyi ember cserélte németről magyarra anyanyelvét.¹²

A két világháború között megélné a magyarországi németek politikai aktivitása. 1924-ben Gratz Gusztáv elnökletével és Bleyer Jakab ügyvezető alelnökségével megalakult a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület (Ungarländisch Deutscher Volksbildungsverein). Bleyer 1933-as halála után Basch Ferenc vezetésével a magyarországi németek egyes csoportjai egyre inkább a nemzetiszocializmus irányába tolódtak el. 1938-ban jött létre a Magyarországi Németek Népi Szövetsége (Volksbund der Deutschen in Ungarn) Basch Ferenc elnökletével.

A Volksbund ellenében 1942-ben Bonyhádon jött létre a Hűség a Hazához (Mit Treue zum Vaterland) mozgalom. Soraikba azokat a németeket várták, akik nem akartak a hitleri „ötödik hadoszlop” tagjai lenni; azt vallották, hogy ők német ajkúak, de magyar érzelműek, hívek a hazához, és ragaszkodnak kereszténységükhöz.¹³

Az 1941. évi népszámláláskor **számos német anyanyelvű személy vallotta magát magyarnak** a több száz éves itt élés, a magyar állampolgárság, a hazaszeretet, a szülőföldhöz való ragaszkodás és a hazához való hűség bizonyítékaként. Ugyanakkor, **1944-1945 fordulóján, néhány hét alatt származásuk és anyanyelvük miatt közel 32 ezer magyarországi németet hurcoltak el a Szovjetunió területére, kényszermunkára, és a II. világháború után megközelítőleg 220 ezer németet üztek el Magyarországról.** Az itt maradtak az őket ért politikai retorzió következtében nem merték magukat sem német nemzetiségűnek, sem német anyanyelvűnek vallani, nem merték megrendelni saját német nyelvű újságjukat, vagy gyermekeiket német nyelvre taníttatni, mert attól féltek, hogy német nacionalizmussal vádolják majd őket. A magyarországi németeket **állampolgári jogaiktól is megfosztották**, és csak a 84/1950. MT. számú rendelettel váltak ismét Magyarország egyenlő jogú állampolgáraivá.

A **magyarországi németek kitelepítése** a második világháborút követően, 1946 és 1948 között zajlott le. A győztes nagyhatalmak 1945 augusztusának elején a potsdami konferencián a magyarországi németek kitelepítését együtt tárgyalták a Csehszlovákiából, illetve Lengyelországból kitelepítendő németekével. A megállapodás XIII. cikkelye alapján a magyar kormány engedélyt kapott arra, hogy a hazai német lakosságot vagy annak részeit úgymond *„rendezetten, humánus módon”* Németországba telepítse ki. Az engedélyhez novemberben csatolt keretszám (max. 4-500 ezer fő) lehetővé tette a hazai némettség akár teljes körű kitelepítését is, ugyanis hazánkban akkor Fehér István becsült adatai szerint legfeljebb 380 ezer német nemzetiségű személy élt. A Minisztertanács 1945. december 22-i ülésén Nagy Imre belügyminiszter terjesztette elő aztán a kitelepítési alaprendelet tervezetét, **amely a hazai némettség kollektív bűnösségén alapult.**¹⁴ A hazai németek kitelepítése tömeges, ám

---

¹² Uo. 96.

¹³ Uo.

¹⁴ Ld. a nemzeti kormány 12330/1945. ME számú rendeletét a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről:

„1. § Németországba áttelepülni köteles az a magyar állampolgár, aki a legutolsó népszámlálási összeírás alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát, vagy aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza, továbbá az, aki a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagja volt.”

részleges volt. Balogh Sándor történész publikálta először, hogy a Népgondozó Hivatal adatai szerint a magyar kormány 1946 és 1948 között **legalább 185 ezer német nemzetiségit fosztott meg állampolgárságától, valamint ingó és ingatlan vagyonától**, és telepített ki az éhező és romokban heverő Németországba: 1946 és 1947 között körülbelül 135 ezer főt az USA által megszállt övezetbe, majd 1948 végéig körülbelül 50 ezer főt a Szovjetunió által megszállt övezetbe.¹⁵

A legutóbbi, **2011. évi népszámlálás** adatai szerint 131 951 német nemzetiségű, 38 248 német anyanyelvű állampolgár él Magyarországon, 95 661 fő használja a német nyelvet családi, baráti közösségekben. A legnagyobb közösség Baranya megyében él, de Budapesten és valamennyi megyében élnek németek, nagyrészt olyan településeken, ahol kisebbségben vannak. Baranya és Veszprém megyében találunk olyan településeket, ahol a lakosság több mint 20 százaléka német nemzetiségű. **A német nemzetiségi közösség hazánk második legnagyobb nemzetiségi csoportja**, akik – hasonlóan a többi velünk élő nemzetiségi közösséghez – folyamatosan tesznek anyanyelvük, kultúrájuk, értékeik és nemzetiségi identitásuk megőrzéséért. Elmondható azonban, hogy **a kitelepítések következményei, a generációkon átöröklődő trauma hatásai** a velünk élő német nemzetiségi közösség tagjai számára a mai napig érzékelhetőek.

2007. október 16-án első alkalommal került megrendezésre a **Magyarországi Németek Elűzésének Emléknapja**, ahol az Országgyűlés akkori elnöke a magyar Országgyűlés és a magyar Kormány nevében megkövette a magyarországi németséget, az üldözést elszenvedőket.

Az Országgyűlés 2012. december 12-én elfogadta a 88/2012. (XII. 12.) OGY határozatot a magyarországi németek elhurcolásának emléknapjáról, majd 2013. december 20-án elfogadta a 103/2013. (XII. 20.) OGY határozatot, amelyben január 19-ét, az elűzetés 1946-os kezdetének évfordulóját, a magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének emléknapjává nyilvánította. Azóta minden évben más-más magyarországi német településen emlékeznek meg a sok százezer elűdözött, tulajdonától megfosztott magyarországi németről.

A kitelepítés előkészítésekor névjegyzékbe vettek 274 768 német nemzetiségűt, 192 210 anyanyelvűt, összesen 92 910 volksbundistát, 111 857 SS és Wehrmacht szolgálatost, valamint 50 169 nevét németre változtatott és önként jelentkezett kitelepülőt. <http://lexikon.katolikus.hu/V/Volksbund.html>.

¹⁵ Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája 1945-1955. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1988.

IV. Megkeresések

A Hajónapló 2020. január 19-i Gumiszoba műsorblokkjában, majd a Gumiszoba január 23-i adásában elhangzottakkal kapcsolatban **számos jelzés érkezett hozzám és közvetlen panaszbejelentést is kaptam**. A két műsorban elhangzottak tartalmukban, előadásmódjukban, valamint az időzítés tekintetében is alkalmasak lehettek arra, hogy a hazánkban élő német nemzetiségi közösség tagjainak emberi méltóságát megsértsék, valamint bennük megbotránkozást, akár félelmet keltsenek. Erre tekintettel, valamint az ügy ténybeli és jogi körülményeinek feltárása érdekében szükségesnek láttam az érintett intézmények megkeresését.

A sajtóhíradások, valamint **a PIM főigazgatójának korábbi nyilatkozatai arra engedtek következtetni, hogy a műsor szervesen kapcsolódik a múzeum tevékenységéhez**, és feltehető volt, hogy **finanszírozása közpénzből történik**, ezért 2020. január 29-én megkerestem az **EMMI kultúráért felelős államtitkárát**, akit felkértem arra, hogy teljes körű vizsgálatot folytasson az ügyben, majd tájékoztasson annak eredményéről. Kértem, hogy a vizsgálat során tárja fel, milyen szervezeti formában és forrásokból működik a PIÜ, ki hozta létre, milyen célból, és milyen jogviszony áll fenn a múzeum és az Ügynökség között.

Tájékoztatást kértem a Hajónapló című műsor elindításáról, céljairól, arról, hogy ki és milyen forrásból, mekkora összeggel finanszírozta azt, illetőleg arról, hogy a tartalmi és személyi kérdésekről volt-e előzetes tudomása az Emberi Erőforrások Minisztériumának. A vizsgálat keretében kértem annak feltárását is, hogy milyen célból indították a műsort, a Gumiszoba elnevezésű műsorblokk pedig milyen formán kapcsolódik e célok megvalósításához, ki kérte fel a műsorvezetőt és a résztvevőket, és ki felel a tartalmi kérdésekért.

A fentiekén túl arra kértem az államtitkárt, hogy ossza meg velem szakmai álláspontját arról, hogy a Gumiszoba című műsor céljaiban és szellemiségében **összeegyeztethető-e a Közművelődési törvény 1-3. és 3/A. §-aiban¹⁶ foglalt, az egyenlő bánásmód követelményére**, valamint a kultúra széleskörű hozzáférhetőségére, a személyiség kiteljesítésére és a közösség építésére vonatkozó **alapelvekkel**, valamint a **PIM kulturális céljaival, hitvallásával**.

Az államtitkárt végezetül arra is kértem, hogy tájékoztasson, érkezett-e másoktól is panasz, bejelentés a műsort követően a Kultúráért Felelős Államtitkárságra, amennyiben igen, annak nyomán történt-e bármilyen intézkedés.

Ugyanekkor megkerestem az **NMHH elnökét** is, akitől tájékoztatást kértem arról, hogy a műsorral kapcsolatban érkezett-e bármiféle megkeresés vagy bejelentés a Hatósághoz, illetve panasz alapján vagy hivatalból indult-e eljárás az ügyben. Tájékoztatást kértem továbbá az Smtv., valamint az Mttv. kapcsolódó rendelkezéseinek alkalmazási lehetőségeiről a Youtube közösségi csatornán elérhető műsor vonatkozásában, figyelembe véve az NMHH illetékességi szabályait is.

---

¹⁶ Közművelődési törvény „2. § Az e törvényben meghatározott jogok érvényesítése során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani.

3/A. § A kulturális alapellátás keretében a közgyűjtemények és a közművelődési intézmények a központi költségvetési források felhasználásával az érintett célcsoportok számára biztosítják a tárgyi és szellemi kulturális örökség hozzáférhetővé tételét, valamint olyan közszolgáltatásokat nyújtanak, amelyek hozzájárulnak a személyiség fejlődéséhez és kiteljesedéséhez, az aktív polgársághoz, a társadalmi beilleszkedéshez és a közösségfejlesztéshez, valamint a foglalkoztatáshoz szükséges egyéni kulcskompetenciák fejlesztéséhez.”

2020. február 3-án a fentiekén túl **közleményt**¹⁷ adtam ki, amelyben ismertettem addig megtett intézkedéseimet, és felhívtam a figyelmet arra, hogy **a szólásszabadság gyakorlása nem járhat együtt mások emberi méltóságának megsértésével**, olyan tartalmak nyilvános hangoztatásával, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy származásuk miatt félelmet és szorongást ébresszenek a hazai nemzetiségi közösségek tagjaiban.

Tekintettel arra, hogy az elsőként megkeresett hivatalos szervek válaszai után – amelyeket a következő fejezetben ismertetek – további kérdések merültek fel, 2020. április 3-án megkerestem a **legfőbb ügyészt**, hogy az ügy esetleges **büntetőjogi aspektusaival** kapcsolatosan megismerjem a szakmai álláspontját. Levelemben hivatkoztam arra, hogy az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése szerint: *„Minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez.”* Hivatkoztam továbbá arra, hogy a magyarországi németeket a Gumiszoba műsorban – a kitelepítés hivatalos emléknapiján és pár nappal azt követően – elhangzottak mélyen sértették. Miután ezek a tartalmak azóta is folyamatosan elérhetőek voltak az interneten, **alkalmasak lehetnek a német nemzetiségi közösség elleni indulatok felkeltésére.**

Levelemben utaltam arra, hogy a Btk. 332. §-ában foglalt **„közösség elleni uszítás”**¹⁸ jogi tárgya a személyek csoportjai ellen irányuló, előítéletektől mentes, mindenki számára egyenlő megbecsülést és emberi méltóságot biztosító közhangulat, és ennek háborítatlanságához fűződő köznyugalom. A Btk. kommentár szerint a bűncselekménynek elkövetési tárgyai nincsenek, a tényállásban szereplő „absztrakt tárgyak”: a) a magyar nemzet, b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport, illetve annak tagja, és c) a lakosság egyes csoportjai, illetve azok tagjai.

Jeleztem: az Európai Unió **Tanácsa** 2008. november 28-i, **a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemlről szóló 2008/913/IB kerethatározatára** tekintettel¹⁹ a jogalkotó az európai uniós és a nemzetközi bűnügyi együttműködést szabályozó törvények, valamint egyes büntetőjogi tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2016. évi CIII. törvénnyel, 2016. október 28-i hatállyal módosította a bűncselekmény törvényi tényállását.²⁰ A módosítás következtében **megváltozott a bűncselekmény elkövetési magatartása** („erőszakra vagy gyűlöletre uszít”), így *„az erőszakra uszítás tényállásbeli megjelenítése révén egyértelművé vált, hogy a gyűlöletre uszítás és az erőszakra uszítás nem azonos fogalmak”,* az erőszak konkrét veszélyével való összekapcsolás – amit a korábbi bírói gyakorlat követett – meghaladottá vált. A Btk. kommentár szerint *„a gyűlöletre uszítás nem jelenti egyértelműen az erőszak közvetlen veszélyét, illetve az erőszakos jellegű konkrét sérelem reális lehetőségét”.*

¹⁷ <http://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/kozlemenyek/-/content/j5D9LvQMfNpE/kozlemeny-a-nemet-kozosseget-az-elmult-idoszakban-ert-meltatlan-sajtomegnyilvanulasokrol>

¹⁸ Btk. 332. § „Aki nagy nyilvánosság előtt a) a magyar nemzet ellen, b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport, illetve annak tagja ellen, vagy c) a lakosság egyes csoportjai, illetve azok tagjai ellen - különösen fogyatékosokra, nemi identitásra, szexuális irányultságra tekintettel - erőszakra vagy gyűlöletre uszít, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

¹⁹ Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0913&from=HU>.

A Kerethatározat értelmében: „1. cikk (1) Minden tagállam meghozza a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a következő szándékos cselekmények büntetendők legyenek:

a) nyilvánosság előtt erőszakra vagy gyűlöletre uszítás faji, bőrszín szerinti, vallási, származás szerinti vagy nemzeti, illetve etnikai hovatartozásuk alapján meghatározott személyek csoportjával vagy e csoport valamely tagjával szemben;”

²⁰ Az Európai Bizottság ugyanis 2015 decemberében 8186/2015/JUST számon uniós ún. „pilot eljárást” indított Magyarország ellen a kerethatározat magyarországi átültetése tárgyában.

Fentiek alapján kértém a legfőbb ügyészt, hogy tájékoztasson arról, 2016 októbere óta indult-e büntetőeljárás közösség elleni uszítás miatt, különös tekintettel a nemzeti, etnikai csoport, illetve annak tagja elleni uszításra; ha igen, milyen szakban zárult(ak) az eljárás(ok); továbbá a módosításra tekintettel kialakult-e újabb jogértelmezési gyakorlata a „*gyűlöltre uszítás*” elkövetési magatartásának. Kértém, tájékoztasson arról is, hogy a különböző törvényi tényállásokban (népirtás,²¹ emberiség elleni bűncselekmény,²² közösség tagja elleni erőszak,²³ illetve közösség elleni uszítás) hogyan értelmezik a „*nemzeti csoport*” fogalmát. Végezetül kértém, hogy amennyiben a konkrét, fent ismertetett ügyben bűncselekmény gyanújának fennállását észleli, tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy büntetőeljárás keretében tisztázódjon, megvalósult-e a közösség elleni uszítás bűncselekménye.

---

²¹ Btk. 142. §.

²² Btk. 143. §.

²³ Btk. 216. §.

V. A megkeresett szervek válaszai

5.1. Az NMHH elnökének válasza

Az NMHH elnöke 2020. február 26-án kelt levelében arról tájékoztatott, hogy a Hatóságot a műsorról kapcsolatban senki nem kereste a megelőző időszakban, és hivatalból sem indult eljárás. A tájékoztatás szerint a Hajónapló médiatartalom lineáris vagy lekérhető médiaszolgáltatásban nem jelent meg, azt kizárólag a közösségi csatornán (Youtube) tették közzé. Az NMHH elnöke tájékoztatott arról, hogy az **audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló uniós irányelv** 2018. október 2-án elfogadott, és 2018. december 18-án hatályba lépett módosítása értelmében, az irányelv hatálya a videómegosztó platform-szolgáltatásokra is kiterjed.²⁴ Az eredeti, 2010/13/EU irányelv az audiovizuális médiaszolgáltatásokról 2010. május 5. óta van hatályban. A 2018/1808/EU irányelv által bevezetett módosítások pedig 2018. december 18. óta hatályosak, és ezeket az uniós országokban 2020. szeptember 19-ig kell implementálni.²⁵

Az Mttv. 2019. augusztus 1-jétől hatályos 184. § (1) bekezdés h) pontja szerint a videómegosztó platform szolgáltatók számára előírt kötelezettségek vizsgálatára az NMHH Hivatala rendelkezik hatáskörrel, azonban **a videómegosztóplatform-szolgáltatásokra vonatkozó anyagi jogi szabályok megalkotására az NMHH elnökétől kapott tájékoztatás időpontjában még nem került sor.** Az implementációs kötelezettségből eredendően azonban várható volt a kérdés jogalkotó általi rendezése. Ebből következően **az NMHH Hivatala a Youtube közösségi csatornán megjelent tartalmat érdemben, annak felmerülése idején, egyelőre nem vizsgálhatta.**

Tekintettel arra, hogy a kifogásolt médiatartalom videómegosztó platformon került közzétételre, **az NMHH elnökének az volt az álláspontja,** hogy a médiatartalommal szemben a kifogásolt tartalom megjelenésének idején, valamint jelen elvi állásfoglalás kiadásának idején a hatályos magyar jogszabályi környezetben **kizárólag büntetőeljárás kezdeményezésére volt, illetve van lehetőség,** abban az esetben, ha azzal kapcsolatban bűncselekmény megvalósítása valószínűsíthető.

Fontos ugyanakkor felhívni a figyelmet arra, hogy az NMHH 2011 óta működteti az **Internet Hotline**²⁶ szolgáltatását, ahol bárki bejelentheti az interneten talált jogellenes vagy kiskorúakra káros tartalmakat. Az Internet Hotline szolgáltatás munkatársai a bejelentést követően felveszik a kapcsolatot a tartalomszolgáltatóval és ilyen formán intézkednek a sértő tartalom eltávolítása érdekében.

5.2. A kultúráért felelős államtitkár válasza

A kultúráért felelős államtitkár 2020. március 6-án kelt válaszában arról tájékoztatott, hogy kérésre az ügyet megvizsgálta, az ehhez szükséges információkat a múzeum főigazgatójától kapta meg. Eszerint a szóban forgó két adás próbaadás volt, amelyeket az A38 hajó készített, és sem az EMMI irányítói és felügyeleti hatáskörébe tartozó PIM, sem annak

²⁴ 2010/13/EU irányelv az audiovizuális médiaszolgáltatásokról.

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:am0005>.

²⁶ <https://nmhh.hu/internethotline/>.

tulajdonosi joggyakorlása alá tartozó PIÜ nem szerződött a műsorok elkészítésére. A műsorok tartalmáért a szerkesztőséget terheli a felelősség.

Az államtitkár tájékoztatott arról is, hogy mivel őt a vizsgálat lefolytatására felügyeleti szerv vezetőjeként kértem fel, és a PIM főigazgatója által adott tájékoztatás szerint az ügy nem tartozik az EMMI irányítói és felügyeleti hatáskörébe, vagy tulajdonosi joggyakorlása alá, így **a Kultúráért Felelős Államtitkárság a műsorban elhangzottakkal kapcsolatban nem rendelkezik hatáskörrel.**

5.3. A legfőbb ügyész válasza

Az NMHH elnökének válaszát követően – amint arra az előzőekben már utaltam –, az ügy teljes körű feltárása érdekében szükségesnek tartottam megkeresni a legfőbb ügyészt is, hogy megismerjem szakmai álláspontját az esetleges büntetőjogi aspektusokat illetően, különös tekintettel a Btk. 332. §-ában szabályozott közösség elleni uszítás tényállására, és a **nemzeti csoport**, mint fogalom értelmezésére.

Levelemre 2020 áprilisában a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes válaszolt.

Arról tájékoztatott, hogy megkeresésemet **a szükséges intézkedések megtétele érdekében a XI. Kerületi Rendőrkapitánysághoz továbbította**, a megkeresésemben foglalt további kérdésekkel kapcsolatosan pedig intézkedett az adatok beszerzéséről. A levélből mindazonáltal nem derült ki, hogy miért került sor megkeresésemnek a XI. Kerületi Rendőrkapitánysághoz való megküldésére.²⁷

2020 májusában érkezett meg a legfőbb ügyésztől a levelemben feltett átfogó kérdéseket érintő válaszlevél, amelyben rámutatott, hogy a Btk. az Értelmező rendelkezések között nem határozza meg a **nemzeti csoport fogalmát**. Azokkal a bűncselekményekkel összefüggésben, ahol a tényállásban a nemzeti csoport fogalma szerepel, azt tartalmilag **az Njt. 1. § (1) bekezdésében foglalt meghatározással**²⁸ **összhangban kell értelmezni.**²⁹

A legfőbb ügyész tájékoztatott arról is, hogy 2016-ban összesen öt ügyben, 2019-ben pedig egy ügyben regisztráltak a hatóságok közösség elleni uszítás büntetett, amelyet valamely nemzeti, etnikai csoport tagjának sérelmére valósítottak meg. A közbenső években ilyen bűncselekményt nem rögzítettek. A fenti ügyek közül 2016-ban két ügyben történt vádemelés (az egyik ügyben nemzeti, a másikban etnikai csoport ellen irányult a gyűlöletre uszítás), míg a másik három ügyben egyéb intézkedésre, illetve elterelésre került sor. 2019-ben közösség elleni uszítás miatt vádemelés nem történt, a regisztrált egy esetben az eljárást felfüggesztették. Az adatokkal kapcsolatban a legfőbb ügyész megjegyezte, hogy az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikában történt adatrögzítés követő jellegű. Azt mutatja meg, hogy az adott évben hány cselekmény tekintetében hoztak a nyomozás eredményeként érdemi döntést és teljesítettek ezzel összefüggésben statisztikai adatszolgáltatást.

²⁷ A 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet 1. sz. melléklete szerint ugyanis *a közösség elleni uszítás büntette és vétsége a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok hatáskörébe tartozó bűncselekmény.*

²⁸ Njt. 1. § (1) „E törvény értelmében nemzetiség minden olyan – Magyarország területén legalább egy évszázada honos – népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.”

²⁹ Megítélésem szerint a közösség elleni uszítás tényállásában szereplő *nemzeti csoport* fogalmának az Njt. szerinti *nemzetiségek* fogalmával való azonosítása – mind formai, mind tartalmi szempontból – aggályosnak tekintendő, és több értelmezési problémát is felvet, ami azonban meghaladja jelen állásfoglalás kereteit.

A legfőbb ügyész levelében kifejtette, hogy az értelmezési és módszertani szempontokat figyelembe véve, az ismertetett statisztikai adatok tükrében nyilvánvaló, hogy **a közösség elleni uszítás jogalkalmazói gyakorlatában** a Btk. 332. §-ának módosítása, **az „erőszakra uszít” elkövetési magatartásként való megjelenítése nem hozott érdemi változást.** A „gyűlöletre uszít” elkövetési magatartás – bár a jogalkotó szándéka szerint nem azonos az erőszakra uszítás fogalmával – változatlanul bizonyítási korlátokkal és értelmezési nehézségekkel jár, hiszen feltétel a „köznyugalomnak egy bizonyos mérték feletti megzavarása”, miként arra a törvény indokolása utal. A legfőbb ügyész megfogalmazása szerint a szabályozás fogyatékosai, illetőleg az Alkotmánybíróság és a Kúria döntései nyomán **a hatóságok a gyűlöletre uszítás elkövetési magatartását lényegében ma is erőszakra uszításként értelmezik, amelynek feltétele az erőszak bekövetkeztenek reális és közvetlen veszélye.**

A legfőbb ügyész végezetül tájékoztatott arról is, hogy **a Legfőbb Ügyészség a közösség elleni uszítás tényállásának módosításakor az elkövetési magatartás „felhívásként” történő meghatározását javasolta,** annak pontos megfogalmazásával, hogy **mire akarja ösztökélni az elkövető a felhívásával az emberek meghatározott csoportját.**

Az elkövetési magatartás felhívásként történő megfogalmazása kiküszöbölhetné az érzelmi töltést magában hordozó elkövetési magatartás hőfokának „méregetését”. **A Legfőbb Ügyészség konkrét normaszövegre tett javaslatát a jogalkotó a közösség elleni uszítás tényállásának újraszabályozásakor nem vette figyelembe.**

5.4. A Budapesti Rendőr-főkapitányság határozata

A legfőbb ügyész tájékoztatását követően 2020 májusában a **Budapesti Rendőr-főkapitányság (BRFK) Korrupciós és Gazdasági Bűnözés Elleni Főosztály Korrupciós Bűnözés Elleni Osztályáról érkezett a feljelentés elutasításáról szóló határozat.**

A 2020. május 20-án kelt feljelentést elutasító határozat indokolása szerint a hatóság a Btk. 332. §-ában foglalt **közösség elleni uszítás** és a Btk. 333. § szerinti **nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása bűncselekmények**³⁰ megvalósulását vizsgálta. A közösség elleni uszítás büntettét az követi el, aki nagy nyilvánosság előtt a törvényben felsorolt csoportok vagy azok tagjai ellen erőszakra vagy gyűlöletre uszít. A Btk. kommentár szerint a gyűlölet „*olyan negatív, erős ellenszenvet magába sűrítő, heves, ellenséges érzelem, amely nélkülözi a józan megfontolást és a tények, érvek ütköztetésére, tárgyilagos mérlegelésére képtelenül izzó indulati, érzelmi töltéssel fordul tárgyával szemben*”. Az **Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) AB határozata** szerint, aki uszít, az valamely személy, csoport ellen ellenséges magatartásra biztat, ingerel, lázít. A **BH 2011.242. számában** foglaltak szerint a gyűlöletre uszítás nem más, mint az erőszak érzelmi előkészítése.³¹ Nem pusztán ellenérzések, kedvezőtlen vagy sértő nézetek, meghökkentő, esetleg hangulatkeltő vélemények közzététele, hanem olyan feszültséget gerjesztő magatartás, amely alkalmas arra, hogy emberek nagyobb tömegében a szenvedélyeket olyan mértékben tüzelje fel, amely gyűlölet kiváltásához, és ezzel a társadalmi rend és béke megzavarásához vezet. A gyűlöletre

³⁰ Btk. 333. § „*Aki nagy nyilvánosság előtt a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek által elkövetett népiirtás vagy más, emberiség elleni cselekmények tényét tagadja, kétségbe vonja, jelentéktelen színben tünteti fel, vagy azokat igazolni törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*”

³¹ Részleteiben lásd: *Koltay András: A gyűlöletbeszéd korlátozása Magyarországon, Budapest, CompLex, 2013. 68–69. o.*

uszítás magában hordja a gyűlölet önfejlődéséből származó erőszakos jellegű konkrét sérelem reális lehetőségét.

A BRFK határozata indokolásában kitért arra is, hogy **a bűncselekmény csak szándékosan követhető el**, megvalósulásához azonban elegendő az **eshetőleges szándék**, tehát az, hogy az elkövető tudatában legyen annak, hogy a nagy nyilvánosság előtt tett megnyilvánulása gyűlölet felkeltésére alkalmas, és ebbe a lehetséges következménybe belenyugszik.

A nyílt forrású adatgyűjtés során a hatóság megállapította, hogy a feljelentésben megjelölt videófelvetelek megtalálhatók és megtekinthetők a Gumiszoba Youtube csatornáján. Ugyanakkor a hatóság érvelése szerint a feljelentés tárgyát képező közéleti beszélgetések során elhangzott kijelentések és a szöveggörnyezet **uszításra nem alkalmasak, mert hiányzik belőlük a gyűlölet olyan erős felszítása, amely alkalmas arra, hogy nagyobb tömegeket aktív cselekvésre ingereljen.**

Ahogy arra a BRFK határozata utal, a közösség elleni uszítás a **köznyugalom elleni bűncselekmény**, és mint ilyen, fontos eleme a köznyugalom megzavarására alkalmas módon történő elkövetés.

A közrend elvont veszélyeztetése azonban nem alapozhat meg büntetőjogi felelősségre vonást, a köznyugalomnak csak egy bizonyos mérték feletti megzavarása járhat a szabad véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásával, büntetőjogi szankcióval. A köznyugalom megzavarása elsősorban a közvéleményben észlelhető nyugtalanságban, zavarban fejeződik ki, azonban az inkriminált műsorok ilyen mértékű érzelemnyilvánítás kiváltására nem alkalmasak.

A határozat indokolása végezetül kitér a **Btk. 333. §** alkalmazásának lehetőségeire is. E szerint a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása büntetnének **jogi tárgya a köznyugalom, és nem az érintett csoportok méltósága.** A köznyugalom a bűncselekmény folytán azáltal válik veszélyeztetetté, hogy a törvényi tényállásban utalásszerűen megfogalmazott bűncselekmények tényének nyilvános (nagy nyilvánosság előtti) tagadása a társadalom széles körében a negatív történelmi tényekhez kapcsolódó érzelmi töltöttség miatt **rossz közhangulatot alkalmas előidézni.** Az elkövetési magatartások a tagadás, kétségbe vonás, jelentéktelen színben feltüntetés, igazolni törekvés. A bűncselekmény csak akkor tényállásszerű, ha a tagadott bűncselekmények „*a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek által*” elkövetettek, azaz, a határozat szerint helyes értelmezéssel: „*az említett politikai rendszerek fennállása alatt, ideológiai alapjaikat alkotó eszmék, eszmények vagy azok eltorzulása folytán az állam hatalmi és erőszakszervezeteinek vezetői és ilyen „intézkedésre” feljogosított tagjai által, legalábbis a támogatásukkal elkövetett cselekmények*”. Nem vonhatók e körbe a BRFK határozat szerint a II. világháborús cselekmények során egymással szemben álló országok katonái által elkövetett bűncselekmények, ezek különféle háborús bűncselekményeket valósíthatnak meg, amelyek tagadása azonban nem bűncselekmény.

A határozat indokolása szerint az elkövetési magatartások közül a **tagadás** annak egyértelmű állítását jelenti, hogy az adott bűncselekmény nem történt meg, a **kétségbe vonás** pedig olyan kifejezések használatát jelenti, amely a hallgatóságban bizonytalanságot kelthet azzal kapcsolatban, hogy az alapbűncselekmény valóban megtörtént-e. A **jelentéktelen színben feltüntetés, igazolni törekvés** a bűncselekmény olyan hamis bemutatása, mintha az utókor számára az már említést sem érdemelne, annak történelmi tanulsága nem lenne, mintha

az áldozatok hozzátartozói igyekeznének valótlanul felnagyítani a korábbi eseményeket, akár anyagi, akár politikai haszonszerzés céljából, vagy jogszerűségének igazolására. Az elkövetési magatartás kifejtése történhet írásban, szóban, elektronikus úton egyaránt, de mindegyik esetben **feltétel, hogy az nagy nyilvánosság előtt történjen.**

A BRFK határozat indokolása a következő megállapítást tartalmazza: *„Az inkriminált adásokban történő beszélgetések során elhangzottak a nemzetiszocialista ideológiáról általános értékítéletet nem tartalmaznak, azok kizárólag a beszélgető felek történelmi személyek szerepéről alkotott véleményének tömör formában történő kinyilatkoztatásának tekinthetők. A beszélgetések hangvétele végig szatirikus jellegű, a beszélgető felek nem érvelnek, nem fejtenek ki határozott álláspontot, véleményt közölnek. Az elhangzottakból nem vonható le az a következtetés, hogy a résztvevők által elmondottak a németek sérelmére elkövetett emberiség elleni cselekmények tényének tagadására, kétségbe vonására, jelentéktelen színben való feltüntetésére vonatkoznának.”*

A fentiekre tekintettel a hatóság megállapította, hogy **a bűncselekmény gyanúja hiányzik, így a feljelentés elutasításáról döntött.** A hatóság végezetül arról is tájékoztatott, hogy az ügy kapcsán azonos tárgykörben érkezett további feljelentés is, amelyet szintén elutasított.

VI. Az ügy alapjogi vonatkozásai

A kialakult gyakorlatnak megfelelően **az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettesek** egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során **alapjogi érveket felsorakoztatva autonóm, objektív és neutrális módon járnak el.** Ugyanakkor következetesen, zsinórmértékként támaszkodnak az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos korábbi elvi megállapításaira is, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazzák az alapjogkorlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi teszteket.

Az ombudsmani gyakorlatban továbbra is hivatkozási pontot jelent az egyes alkotmányos jogokat és követelményeket értelmező alkotmánybírói esetjog.

Magyarország Alaptörvényének II. cikke értelmében az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az Alkotmánybíróság működésének kezdeti időszakában határozataival részleteiben is értelmezte és kibontotta az emberi méltósághoz való jog tartalmát.

„Az emberi méltósághoz való jog azt jelenti, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva – a klasszikus megfogalmazás szerint – az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. (...) A méltóság az emberi léttel eleve együttjáró minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.”³²

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatában az emberi méltósághoz való jog általános személyiségvédelmi funkcióval is bír, e jog az általános személyiségi jog megfogalmazása. Az általános személyiségi jog anyajogként szubszidiárius alapjog, amelyre mindenki hivatkozhat az egyén autonómiájának védelmében.³³

Az általános személyiségi jognak az Alkotmánybíróság több évtizedes gyakorlatában különböző aspektusai alakultak ki, így például a személyiség szabad kibontakozásához, az önazonosságához, önrendelkezéshez vagy a magánszféra védelméhez való jog. Ennek részeként **az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése garantálja minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgár jogát önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez.** Az Alkotmánybíróság gyakorlatában **az egyes személyeknek a valamely nemzetiséghez tartozásáról szóló döntése és ennek nyilvánosságra hozatala az emberi méltóságból levezetett önazonosságához, önrendelkezéshez való jog körébe tartozik.**³⁴

³² 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991. 308-309.

³³ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990. 44-45.

³⁴ 45/2005. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2005. 569.

„Az egyén önrendelkezési joga (...) az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az egyénnek az állam beavatkozásától mentesen gyakorolható – ugyanakkor feltétlenül elismerendő, így felül nem vizsgálható – jogát jelenti arra, hogy (...) döntéseit maga hozhassa meg, így személyiségét és életét maga alakíthassa. E jog kiterjed arra is, hogy az egyén saját életének tényeit miként értelmezi, és önazonosságát miként határozza meg, és ezt cselekvésében kifejezésre juttassa. (...) Az egyén e jogát számos alkotmányos jog védi külön is, melyek mind egyben az önrendelkezési jog nevesített esetei.”³⁵

Az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Az Alaptörvény egyúttal maga fel is állítja a véleménynyilvánítás szabadságának korlátait. Eszerint a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának, valamint a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére.³⁶

A véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alapjogok között, az többféle szabadságjog, az úgynevezett kommunikációs alapjogok anyajoga.³⁷

Az alapjog különös jelentőségét az adja, hogy egyrészt az önkifejezés, az önmegvalósítás eszköze, ezzel az emberi méltóság része, másrészt a demokratikus társadalom működésének nélkülözhetetlen előfeltétele. Az ember gondolatai, véleménye és meggyőződése alapvető részei identitásának. Személyiségének egy részétől fosztjuk meg azt, akit meggátolunk véleménye szabad kifejezésében. A vita és a párbeszéd egyúttal a demokratikus társadalom nélkülözhetetlen alkotórésze. A véleménynyilvánítás szabadsága az egyén fejlődésén keresztül lehetővé teszi az egész társadalom fejlődését.

Az Alkotmánybíróság arra is rámutatott, hogy szabad és működő társadalomban a szélsőséges, kirekesztő vélemény hangoztatása a társadalom alapjait és működőképességét ugyan nem veszélyezteti, de elutasításra vezet, mert a kirekesztő, szélsőséges nézeteit hangoztató személy ezen nézetek kapcsán saját magát szorítja perifériára.³⁸

A véleménynyilvánításhoz való jog nem minősül korlátozhatatlan alapjognak, azonban az Alkotmánybíróság gyakorlatának értelmében fokozott alkotmányos védelmet élvez.³⁹

Alkotmányos korlátja lehet az Alaptörvény értelmében a véleménynyilvánítás szabadságának a közösségek méltóságának védelme.⁴⁰ Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a véleménynyilvánítás szabadsága körében az emberek meghatározott csoportjai elleni gyűlöletkeltés alkotmányos védelemben részesítése feloldhatatlan ellentmondásban lenne az Alkotmányban kifejezésre jutó politikai berendezkedéssel és értékrenddel, a demokratikus jogállamiságra, az emberek egyenlőségére, egyenlő méltóságára, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmára, a nemzetiségek védelmére, elismerésére vonatkozó alkotmányos tételekkel.⁴¹

---

³⁵ Uo. 588.

³⁶ Alaptörvény IX. cikk (4)-(5) bekezdés.

³⁷ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 171.

³⁸ 96/2008. (VII. 3.) AB határozat, ABH 2008. 820.

³⁹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 178.

⁴⁰ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 181.

⁴¹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 173.

A testület értelmezésében a jogi felelősség rendszerében a büntetőjog az ultima ratio. Feladata a jog és erkölcs egységének, a normák követésének kikényszerítése akkor, amikor az egyéb jogágak előírásai és az ahhoz kapcsolt felelősségi rendszer eszközei elégtelennek bizonyulnak. Tekintettel erre, a büntetőjogi szankcióval sújtott cselekmények körének meghatározásakor a törvényalkotó nem járhat el önkényesen, az alapvető szabadságokat értelemszerűen korlátozó büntetőjogi eszközrendszer csupán feltétlenül szükséges esetben és az elérni kívánt célhoz, vagy a védendő értékhez képest arányos mértékben vehető igénybe.⁴² Fontos kiemelni, hogy a gyűlöletbeszéddel összefüggésben az Alkotmánybíróság nem zárja ki, hogy a jogalkotó a közösségek méltóságának védelméről a büntetőjog eszközeivel gondoskodjon.⁴³

Az alapjogok deklarálásán és tiszteletben tartásán túl az államnak azonban további, úgynevezett **intézményvédelmi kötelezettsége** is van. Az Alkotmánybíróság a 12/2004. (IV. 7.) AB határozatában korábbi döntéseire hivatkozva hangsúlyozta:

„Az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére a szubjektív alapjogokkal kapcsolatban nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről. Ennek érdekében a jogalkotó köteles olyan szabályozást alkotni, amely a lehető legnagyobb mértékben biztosítja az alapjogok érvényesülését.”⁴⁴

Ahogy arra az Alkotmánybíróság már a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában is rámutatott:

„Az Alkotmány egyes esetekben nevesíti az intézményvédelmi kötelezéseket, másutt nem, előfordul az is, hogy éppen az alanyi jogi oldal marad háttérben; a megfogalmazás és a hangsúlybeli különbségek nem változtatnak azon, hogy az alapjogok egyaránt tartalmazzák a szubjektív jogokat és az objektív, ennél szélesebb állami kötelezéseket is”⁴⁵

Alapjogvédelmi kötelezettségük keretében **az állam és intézményei kötelesek annak elősegítésére, hogy az egyenlő méltóság elvének érvényesülését azon csoportok és tagjaik vonatkozásában is általános jelleggel biztosítsák, akik a társadalomban széles körben jellemző előítéletek okán könnyebben válnak sztereotip gondolkodásminták és előítélet-motivált cselekmények áldozataivá, ezáltal akadályoztatva abban, hogy életüket egyenlő méltóságú személyként teljesíthessék ki.**

---

⁴² 16/2013. (VI. 20.) AB határozat, Indokolás [53].

⁴³ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 181.

⁴⁴ 12/2004. (IV. 7.) AB határozat, ABH 2004. 225.

⁴⁵ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, ABH 1998. 341.

VII. A gyűlöletbeszéd és a gyűlölet motiválta cselekmények elleni fellépés lehetőségei és szükségessége

A szociálpszichológia több mint százéves történetében **az előítéletek és a sztereotípiák megértése** mindig is központi helyet foglalt el. Bár fontos felismerések már az 1920–30-as években is születtek, először a holokauszt, majd az 1960-as évek emberi- és polgárjogi mozgalmainak hatására kerültek a szociálpszichológiai elméletek és kutatások eredményei a társadalmi változások, az esélyegyenlőség és a társadalmi integráció szorgalmazóinak érve közé. Az 1970-es évektől Kanadában, az Amerikai Egyesült Államokban és a nyugat-európai országokban megjelent a multikulturális szemlélet és egyre több törvény született a különféle kisebbségek hátrányos megkülönböztetésének tilalmáról. A társadalmi intézmények és normák változása ellenére az előítéletek és sztereotípiák nem tűntek el, pusztán csökkentek, illetve a korábbinál burkoltabb formában jelennek meg.⁴⁶

Az előítéletek ugyanis az irányadó szakirodalmi megállapítások szerint nem pusztán magából az emberi természetből, az ember eredendő, belső pszichikus adottságaiból fakadnak. A kora gyermekkori és későbbi szocializáció, a családi és iskolai nevelés, a szűkebb és tágabb társas közeg, a konformitás, a stressz vagy frusztráció és az ennek kapcsán kialakuló áthelyezett agresszió (bűnbakképzés), a politikai vagy gazdasági konkurencia és az ehhez kapcsolódó pozícióféltes, a sérült önértékelés, illetve csoportattitűd és a domináns kultúra az, amely létrehozza és átörökíti őket nemzedékről nemzedékre. Ezek a külső hatások formálják a személyiségen belül is az előítéletekkel szembeni érzelmi-motivációs és megismerési-gondolkodási alapjait. Ugyanakkor bizonyos politikai, társadalmi, gazdasági folyamatok felerősíthetik a csoportközi ellentéteket, és ilyenkor egyes csoportokkal szemben újra és újra megjelenik az előítéletes közbeszéd, nem ritkán a nyílt uszítás, ezek a jelenségek később gyűlölet-bűncselekmények formájában eszkalálódhatnak.

Ma már széles körben ismert **az előítéletes viselkedés fokozatait, illetve következményeit bemutató skála**, amely a más csoportokkal szemben történő elutasító viselkedésnek öt fokozatát különbözteti meg: szóbeli előítéletek, elkerülés, hátrányos megkülönböztetés, testi erőszak, kiirtás.⁴⁷

Bár a szociálpszichológusok felhívják a figyelmet arra, hogy még az erős előítéletekből sem következik törvényszerűen a diszkrimináció vagy az erőszakra való hajlandóság, ugyanakkor **a magasabb fokozatú elutasító viselkedésformák minden esetben feltételezik az alacsonyabb fokozatúak meglétét.**⁴⁸ Abban az esetben tehát, ha erőfeszítéseket akarunk tenni a diszkrimináció csökkentése és a nyílt erőszak megjelenésének megelőzése érdekében, nem mehetünk el szó nélkül azon jelenségek mellett, amelyek látszólag kisebb súlyúak, vagy marginalizálva jelennek meg.

Különösen veszélyesek ebből a szempontból azok a cselekmények, amelyek az előítéletes közbeszédre erősítenek rá, és alkalmasak arra, hogy egyes társadalmi csoportokkal szemben gyűlöletet keltsenek.

⁴⁶ Kovács Mónika: Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont. *Alkalmazott pszichológia* 2010. 1–2. sz. 7–27. https://tudastar.menedek.hu/sites/default/files/kovacs_monika_-_az_eloiteletek_okai_es_merseklésük_lehetosegei.pdf.

⁴⁷ Gordon W. Allport: Az előítélet. Osiris, Budapest, 1999

⁴⁸ Erőss Gábor – Gárdoss Judit: Az előítélet-kutatások bírálathoz. *Educatio* 2007/I. <file://obh/DFS/SAJAT/ivanyi/Roma%20Holokauszt%20Eml%C3%A9km%C5%B1/allport.pdf>.

Az előítéletekből fakadó, gyűlölet motiválta kommunikáció vagy konkrét cselekmények jellemzője, **hogy egy egész közösség ellen irányulnak.** Ezek a cselekmények legtöbbször az emberi méltóság megsértésén túl **fenyegető hatást jelentenek** az adott közösség tagjaira, azokban a megalázottság érzésén túl félelmet is generálnak. Az előítéletes, gyűlölet motiválta incidensek természetesen nemcsak az adott csoportot érintik negatívan, de **felerősítik a társadalomban már egyébként is meglévő ellenérzéseket** az adott csoport ellen, elmélyítik a különböző társadalmi csoportok közti ellentéteket, és **táptalajt jelentenek** a mélyben lappangó konfliktusok nyílt eszkalálódásához, a különböző gyűlölet-bűncselekmények megjelenéséhez.

A gyűlölet motiválta cselekmények kezelésének szükségessége nemcsak az áldozatok, illetve az áldozati csoport megvédésének szükségességéből fakad, hanem annak **megerősítése** céljából is, **hogy az emberi jogok és a törvények valóban minden egyes állampolgárra nézve egyenlő mértékben érvényesek.** Ezáltal biztosítjuk azt is, hogy a demokratikus értékek a gyakorlatban is megvalósuljanak a modern társadalmakban. A társadalmi béke és köznyugalom megteremtésének elengedhetetlen feltétele a kirekesztéssel és diszkriminációval szembeni következetes fellépés. Az államnak és szerveinek minden rendelkezésre álló eszközt fel kell használniuk a kirekesztés és a rasszizmus elleni küzdelemben.

A rendszerváltás utáni magyar politika egyik jelentős vitatémája volt a gyűlöletbeszéd mibenléte, illetve az ellene való hatékony jogi fellépés kérdése. Ennek összetett jogtörténeti, dogmatikai, jogbölcséleti és politikai állomásairól és a jelenlegi szabályozás kialakulásáról jelen elvi állásfoglalás kereteire tekintettel nem kívánok kitérni, a téma kapcsán számos kiváló tudományos elemzés született.

Proaktív, figyelemfelhívó szerepkörükben **az ombudsmanok több alkalommal is foglalkoztak a gyűlöletkeltés elleni fellépés, a tolerancia megteremtésének kérdéskörével.** A korábbi kisebbségi ombudsmanok rendre szembesültek a gyűlöletbeszéd problémakörével, és több javaslatot is megfogalmaztak ezzel összefüggésben a jogi szabályozás hatékonyságának növelésére.

Kaltenbach Jenő 2001-ben a Büntető Törvénykönyv módosítására tett javaslattal kívánta növelni a gyűlöletbeszéd elleni fellépés lehetőségét. 2001-es beszámolójában rámutatott, hogy a közméltóságot sértő, a gyűlöletbeszéd gyűjtőfogalmába sorolható magatartások közös jellemzőjeként lehet kiemelni, hogy:

a) **érzelmi sérelmet okoznak** azáltal, hogy megnehezítik az érintett kisebbség tagjainak szabad identitásvállalását, azt a természetes emberi törekvést, hogy „másságát” értéknek és ne "bűnnek", vagy természetellenes állapotnak tekintse;

b) **bénító, megfélemlítő erővel hatnak**, tehát sértik az érintett közösség tagjainak általános biztonságérzetét;

c) **kisebbségellenes indulatokat gerjesztenek**, erősítenek fel olyan társadalmi csoportosulásokban, melyek számára az antidemokratikus, kirekesztő magatartás vagy a mindennapi viselkedés része (erre szocializálódtak), vagy olyan ideológiákhoz, politikai programokhoz kötődnek, melyek végső – bevallott vagy bevallatlan – célja az ellenségnek kikiáltott kisebbséggel való leszámolás, létezési jogának alapvető megkérdőjelezése, társadalmi elszigetelése vagy erőszakos asszimilálása;

d) a többségi társadalomban **felerősítik a racionális érvelést nem tűrő negatív előítélet-képződést;**

e) kellő súlykolás után olyan „mérgezett” közéletet, nyilvános beszédmódot legitimálnak, amely a nyilvánosság előtt polgárjogot ad az intoleráns beállítottságnak, az ellenségkeresésnek, a demokratikus intézményrendszert elfogadni nem képes politikai törekvéseknek, végső soron az erőszak alkalmazásának.⁴⁹

Kállai Ernő 2008-ban az egyenlő bánásmódról szóló törvény módosítására tett javaslatot a gyűlöletbeszéd elleni védelem hatékonyságának növelése érdekében: beszámolójában azzal indokolta módosító javaslatát, hogy „*nem alakult ki egy olyan társadalmi diskurzus és normarendszer, amelyben a szélsőséges, előítéletes, gyűlöletkeltő megnyilvánulásokat 'szalonképtelenként', elfogadhatatlanként minősítené a többségi közbeszéd.*” E javaslatok azonban végül nem eredményeztek jogszabály-módosításokat.

Szabó Máté alapjogi biztos 2012-ben, az új Büntető Törvénykönyv kodifikációja során – hazai és nemzetközi civil szervezetek javaslataival összhangban – több ajánlást is tett a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépésre, amelyeket a jogalkotó részben figyelembe vett.

A téma szempontjából kiemelkedő jelentőségű volt Kállai Ernőnek a romákkal szemben elkövetett sorozatgyilkosságok kapcsán elhangzott országgyűlési felszólalása, továbbá az AJB-1199/2013. számú *Kommunikációval az egyenlő méltóságért – Befogadó beszéd kontra gyűlöletbeszéd* címmel indult ombudsmani projekt is.

Ombudsmanhelyettesként *A roma holokauszt oktatásának társadalmi szemléletformáló szerepéről és hazai helyzetéről* című 1/2017-es állásfoglalásomban részletesen bemutattam azt is, hogy a toleranciára és elfogadásra nevelés, a hazánkban élő nemzetiségek múltjának és történelmének megismerése, közös történelmünkkel, múltunkkal való szembenézés milyen jelentőséggel bír a társadalmi béke megteremtésében. Más szempontból, de ugyanezen kérdésekre kitérek a jelen dokumentummal egy időben kiadott, *A budapesti roma holokauszt emlékmű megrongálása miatt kezdeményezett intézkedésekről és a gyűlölet motiválta incidensek elleni fellépés szükségességéről* szóló 6/2020. számú elvi állásfoglalásomban is.

Napjaink egyik legnagyobb kihívása annak elérése, hogy az emberi jogok és különösen a nemzetiségi közösségek tagjai számára biztosított jogok bármilyen megsértése esetén, ismereteken alapuló, előítéletektől mentes és megfontolt legyen a társadalom tagjainak a reakciója. Ehhez azonban **elengedhetetlen a jogalkotók és a jogalkalmazók példamutatóan elkötelezett és következetes cselekvése minden olyan alkalommal, amely a társadalmi béke és együttműködés ellen hat.** A sztereotip, előítéletes megközelítéseket, a csoportközi ellentétek csökkentését célul tűző emberi jogi oktatás, toleranciára nevelés, a jövő nemzedék szemléletének tudatos formálása napjainkban alapkövetelmény. E körben a közszereplők felelőssége rendkívül nagy, hiszen megszólalásaikkal a meglévő folyamatokat bármilyen irányban felerősíthetik, **személyes példájukkal, megnyilvánulásaikkal hozzájárulhatnak a közbeszéd színvonalának emeléséhez,** de a negatív tendenciák felerősödéséhez is.

---

⁴⁹ A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosának beszámolója a 2001-es évről, <http://www.kisebbségiombudsman.hu/hir-353-nemzeti-es-etnikai-kisebbségi-jogok.html>.

VIII. A videómegosztó platformokon elhelyezett tartalmak szabályozásáról

A konkrét ügy tágabb kontextusa kapcsán fontos azt is felmérni, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a hatályos jogi szabályozás alapján az online közösségi platformon megjelenő gyűlöletkeltő tartalmakkal szemben történő fellépésre.

Napjainkban a különböző hírek, nézetek, vélemények terjedésének egyik legszélesebb körű és leggyorsabb közvetítő felületei a különböző online közösségi oldalak és videómegosztó platformok. E felületek bárki számára hozzáférhetőek, és alkalmasak arra, hogy akár percek alatt széles közönséget érjenek el, befolyásolva véleményüket, viselkedésüket, fogyasztási szokásaikat, és akár attitűdjeiket a társadalom különböző csoportjaival szemben. A közösségi felületeken megjelenő tartalmak kontrollálásának szükségessége számos kérdést vet fel, a véleménynyilvánítás szabadságának, és az emberi jogi vagy akár a gyerekjogi szempontok figyelembevételének oldaláról egyaránt. Mára a sérülékeny csoportokkal szembeni különféle attitűdök, így a **sztereotípiák és előítéletek közvetítésében** kiemelt szerepe van ezen internetes felületeknek, és e jelenség komoly kihívások elé állítja a jogalkotókat és jogalkalmazókat egyaránt az ott megjelenő gyűlöletkeltő, uszító tartalmak elleni fellépés szükségessége okán.

Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló uniós irányelv célja,⁵⁰ hogy biztosítsa az audiovizuális médiaszolgáltatások egységes európai piacának megfelelő működését, továbbá hozzájáruljon a kulturális sokféleség elősegítéséhez, és megfelelő szintű fogyasztó- és gyermekvédelmet nyújtson. Hatálya alá tartozik a nemzeti jogszabályok uniós szintű összehangolása valamennyi audiovizuális médiumra – mind a hagyományos televízióadásokra, mind a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatásokra – vonatkozóan. Az Európai Parlament és Tanács 2018/1808/EU irányelve, amely a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról szól, aktualizálja az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló uniós irányelvet a digitális egységes piacra vonatkozó stratégia részeként annak érdekében, hogy:

- **kiterjesszen bizonyos audiovizuális szabályokat a videómegosztó platformokra,** valamint bizonyos közösségimédia-szolgáltatások révén megosztott audiovizuális tartalmakra;
- rugalmasabbá tegye a TV-re vonatkozó korlátozásokat;
- elősegítse az európai tartalmak promotálását;
- védje a gyermekeket, és hatékonyabban lépjen fel a gyűlöletbeszéd ellen;
- megerősítse a nemzeti szabályozási hatóságok függetlenségét.

Az irányelv értelmében a tagállamok kötelesek gondoskodni **a más tagállamokból származó audiovizuális médiaszolgáltatások vételének szabadságáról,** és nem korlátozhatják más uniós tagállamokból származó audiovizuális médiaszolgáltatások továbbközvetítését. A tagállamok az ezen irányelvben lévő szabályoknál szigorúbbakat is alkalmazhatnak bizonyos körülmények között és konkrét eljárások során. A nemzeti hatóságoknak ösztönözniük kell a **nemzeti kódexek** révén a társszabályozást és az önszabályozást.

---

⁵⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:am0005>.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikkével összhangban az audiovizuális médiaszolgáltatások nem tartalmazhatnak diszkriminatív okból, így például nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság vagy nemzetiség alapján bizonyos csoportok vagy egy csoport tagja elleni erőszakra vagy gyűlöletre való bátorítást.⁵¹

Az irányelv a **videómegosztó platformok** kapcsán rögzíti, a szolgáltatás nyújtója köteles meghozni a megfelelő intézkedéseket, hogy védje a kiskorúakat azoktól a tartalmaktól, amelyek hatással lehetnek a fizikai, mentális és erkölcsi fejlődésükre, és hogy **védje a nyilvánosságot az erőszakra és gyűlöletre való uszítás**, továbbá a terrorista bűncselekmények elkövetése iránti nyilvános izgatás ellen.

Ezek az intézkedések magukban foglalják többek között a következőket:

- felhasználói mechanizmusok a nem megfelelő tartalmak jelöléséhez és hatékony eljárások a felhasználói panaszok kezeléséhez;
- hatékony médiaműveltségi intézkedések és eszközök nyújtása, valamint a felhasználók figyelmének felhívása ezen intézkedésekre és eszközökre.

A videómegosztó platformok szolgáltatói ugyanazon kötelezettségekkel rendelkeznek, mint az audiovizuális szolgáltatók a hirdetés és egyéb tartalomkorlátozások tekintetében, figyelembe véve azt, hogy korlátozottan tudják nyomon követni azokat a platformjaikon elhelyezett hirdetéseket, amelyeket nem ők értékesítenek, illetve állítanak össze.

Az irányelv megfelelő végrehajtása szükségessé tette, hogy a Kormány az Igazságügyi Minisztérium keretében 2020 márciusában létrehozza a **Digitális Szabadság Munkacsoportot**, amelynek feladata a technológiai óriáscégek működésének a demokratikus alapjogok, a személyes szabadságjogok, valamint a jogállami működés szempontjából történő vizsgálata. A Munkacsoporthoz kapcsolódóan működik a **Digitális Szabadság Bizottság**, amelynek feladata a transznacionális technológiai cégek működésének átláthatóvá tétele.

A Bizottság honlapja⁵² több fontos célt is szolgál: a honlap látogatója megoszthatja tapasztalatait és felmerülő problémáit a témakör kapcsán, így hatással lehet a Bizottság munkájára, emellett a honlapon folyamatosan nyomon lehet követni a Bizottság tematikus üléseit. Kiindulásként az említett honlapon elérhető egy ún. „**Fehér Könyv**”,⁵³ amelyben az Igazságügyi Minisztérium a témakörrel összefüggésben egybegyűjtötte az állami szervek eddig felhalmozott tapasztalatait.

Több fontos téma mellett a Fehér Könyv **az online gyűlöletbeszéd elleni fellépés kérdéseivel** is foglalkozik. Eszerint a videómegosztó platformok működése a szólásszabadság legfontosabb korlátainak gyakorlati érvényesülését fessegeti. A legfontosabb tilalmaknak a platformokon is érvényesülniük kell, **a platformok pedig nem semleges szereplők, amelyek tétlenül nézhetik a gyűlöletkeltést**, terrorizmust, illetve egyéb módon káros tartalmak

⁵¹ Európai Unió Alapjogi Charta 21. cikk (1) „Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.

(2) A Szerződések alkalmazási körében és az azokban foglalt különös rendelkezések sérelme nélkül, tilos az állampolgárság alapján történő minden megkülönböztetés.”

⁵² <https://digitalisszabadsag.kormany.hu/>.

⁵³ https://digitalisszabadsag.kormany.hu/download/d/ec/82000/DSZM_Feh%C3%A9r_K%C3%B6nyv_200121_.pdf

megjelenését, hanem erre vonatkozóan aktívan fel kell lépniük az ilyen típusú felhasználói tartalmakkal szemben. Az erre vonatkozó szabályozás állami keretek között is megalkotható.

A Fehér Könyv hivatkozik arra, hogy az utóbbi két évtizedben folytatott ombudsmani vizsgálódások az online gyűlöletbeszéd széles spektrumával szembesültek: magánszemélyek gyűlöletkeltő kommentjei, szélsőséges csoportok és zenekarok által terjesztett gyűlöletkeltő művek, valamint kisebbségi csoportok ellen létrehozott portálok jelentek meg, amelyek utólagos letiltása az online információáramlás gyorsaságára tekintettel nagy nehézségekbe ütközik. A Digitális Szabadság Munkacsoportban való részvételre több érintett intézmény kapott meghívást, köztük az Alapvető Jogok Biztosa is. Nemzetiségi biztoshelyettesként alkalmas volt megosztani a tapasztalataimat: az ismertetett ügyek körében tájékoztattam a Munkacsoportot a jelen elvi állásfoglalásom tárgyául szolgáló „Hajónapló-ügyről” is.

2020. június 12-től hatályosak az **Ektv.** azon rendelkezései, amelyek lehetővé teszik, hogy a jövőben az NMHH Hivatala vizsgálja a videómegosztó platformokon megjelenő aggályos tartalmakat is. Az Ektv. 15./C § (1) alapján a videómegosztó platform szolgáltatóknak a Hivatal felé bejelentési kötelezettsége van, a Hivatal a szolgáltatókról nyilvántartást vezet.

Ektv. 15/D. § (1) *A szolgáltatást igénybe vevők védelme érdekében a videómegosztóplatform-szolgáltató köteles a 15/F. § szerinti intézkedéseket, műszaki megoldásokat alkalmazni, ha*

b) *a videómegosztóplatform-szolgáltató által a nyilvánossághoz eljuttatott tartalom sérti az emberi méltóságot, valamint alkalmas lehet valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely vallási közösség vagy ezek bármely tagja elleni – a közösséghez tartozása miatt történő – gyűlölet keltésére vagy erőszakra uszításra;*

c) *a tartalom bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást valósíthat meg, így különösen, ha a tartalom alkalmas terrorcselekmény elkövetésére való felhívásra, közösség elleni uszításra, a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadására, illetve, ha gyermekpornográf tartalom megosztását, terjesztését vagy továbbítását valósíthatja meg.*

Fenti rendelkezések betartását az Ektv. 15/I. § (1) bekezdése alapján az NMHH Hivatala hatósági hatáskörében felügyeli.

Ektv. 15/I. § (2) *A Hivatal jogsértés esetén a következő jogkövetkezmények alkalmazására jogosult:*

a) *a jogsértő magatartás tanúsítását megtilthatja, a videómegosztóplatform-szolgáltatót kötelezheti a jogsértés megszüntetésére, valamint e törvényben foglaltak érvényesítése keretében kötelezettséget állapíthat meg;*

b) *a videómegosztóplatform-szolgáltatót kötelezheti közleménynek vagy a határozatnak az internetes honlapjának nyitóoldalán való közzétételére a határozatban meghatározott módon és ideig;*

c) *százmillió forintig terjedő bírságot szabhat ki;*

d) *tizenöt perctől egy hétig terjedő időtartamban szolgáltatása felfüggesztésére kötelezheti a videómegosztóplatform-szolgáltatót; vagy*

e) *törölheti a videómegosztóplatform-szolgáltatást a 15/C. § (1) bekezdése szerinti nyilvántartásból.*

IX. Összegzés

Az Ajbt. 18.§ (1) bekezdésében foglaltak alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint többek között *közszolgáltatást végző szerv* tevékenysége vagy mulasztása az érintett személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés e) pontja alapján közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – a jogszabályban közszolgáltatásként megjelölt tevékenységet végző szervezet. A közszolgáltatást végző szerv kizárólag e tevékenységével összefüggésben vizsgálható.

A 2012. január 1. utáni új, egységes ombudsmani rendszerben a hazai nemzetiségi jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése és az ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatokról való rendszeres tájékoztatás a **nemzetiségi ombudsmanhelyettes kiemelt feladata**: ezen az alapon **kötelességem a hazai nyilvánosság, az érintett szakértők és intézmények figyelmének felhívása a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére**, valamint a kiemelt kapcsolattartás a nemzetközi szakmai közösséggel.

Bár az online videómegosztó platformok, közösségi médiafelületek működtetése önmagában nem minősül olyan tevékenységnek, amely az Ajbt. értelmében vett közszolgáltatásnak lehetne minősíteni, az ott kifejtett tevékenység **akkor kerülhet az ombudsmani eljárás fókuszába, ha a közlést tevő személy vagy a közösségi felület tulajdonosának speciális közfunkciója, vagy egyéb többlettényállási elem azt megalapozza.**

Jelen esetben a **német nemzetiségi közösséget mélyen sértő**, nagy nyilvánosság előtt elhangzott, **a közösség tagjai ellen indulatok keltésére alkalmas** műsor kapcsán érkeztek hozzám jelzések. **A műsor a rendelkezésre álló adatok alapján szervesen kötődött a Közművelődési törvény 3/A. §-a alapján közszolgáltatást nyújtó muzeális intézmény, a Petőfi Irodalmi Múzeum tevékenységéhez.**

A Petőfi Irodalmi Ügynökség megalakulásáról 2019. június 4-én a PIM vezetése adott ki közleményt.⁵⁴ Később a PIM főigazgatója jelentette be, hogy a PIÜ egy új műsort indít **Hajónapló** néven. A műsor névjegye szerint: *„A Hajónapló a Petőfi Irodalmi Ügynökség gyűjtőportálja, szerkesztői és szerzői elmerülnek a magyar kulturális életben, megmutatják, ők hogyan látják. Vállaltan önfejtők, elvetik azt a felfogást, hogy vagy a múltba révedsz és maradi vagy, vagy progresszív, aki az ismeretlen, távoli jövőről jósol”*.⁵⁵

A Hajónapló Gumiszoba műsorblokkjában elhangzottakat követően egy országgyűlési képviselő 2020. január 20-ai tiltakozó közleményére válaszul **a PIM főigazgatója a műsorban megszólalókról, mint munkatársairól beszélt, és kijelentette, hogy bízik annyira a kollégáiban, hogy teljes egészében rájuk hagyja a tartalomgyártást.** Hozzátette: *„ha valaki úgy érzi, hogy sértő, akár büntető törvénykönyv hatálya alá eső vélemények hangzanak el bármilyen műsorban, léteznek jogorvoslati lehetőségek, éljen azokkal. Amennyiben a bíróság úgy dönt, hogy az adás szerkesztője, illetve a meghívottjai túlmentek a szabad véleménynyilvánítás*

⁵⁴ <https://magyarnemzet.hu/kultura/egyuttmukodesi-megallapodast-kotott-a-pim-a-kulhoni-magyar-irodalmi-muhelyekkel-6995138/>.

⁵⁵ https://www.youtube.com/channel/UCOtWfM_tkpojzB4aZo58URA/about.

*határain, akkor és csakis akkor szeretnék tartalmi kérdésekbe beleszólni, mint végső soron az egészért felelős.*⁵⁶

Egy hónappal a történetek követően a **PIM főigazgatója**, feltehetően az adás kapcsán megjelenő számos tiltakozás hatására, e-mailben **bocsánatot kért** a német nemzetiségi közösség országgyűlési képviselőjétől, nyilvános bocsánatkérésre, a méltóságában sértett közösség egészének megkövetésére azonban nem került sor.

A fentiek arra engednek következtetni, hogy a műsorral kapcsolatos **felelősséggel** végső soron a **PIM vezetése tartozott**, miközben 2020 márciusában a **kultúráért felelős államtitkár** még arról tájékoztattott, hogy a PIM főigazgatója szerint a műsorok tartalmáért a szerkesztőség felel, és a műsor elkészítésére a PIM nem szerződött, így az ügyel összefüggésben az Államtitkárságnak sincs további teendője. **Az államtitkár tájékoztatása ugyanakkor sajnálatos módon nem oldotta fel a PIM vezetőjének korábbi, majd a vizsgálat során tett nyilatkozatai közti ellentmondásokat, és a műsor készíttetésére, finanszírozására, valamint a tartalomgyártásra vonatkozóan sem kaptam érdemi választ.**

Ahogy azt a fentiekben ismertettem, az NMHH elnöke arról tájékoztattott, hogy az akkor hatályos jogszabályi környezetben a Youtube videómegosztó platformon megjelent tartalmat **érdemben nem vizsgálhatta**. Pozitívan értékelem, hogy időközben **az Országgyűlés elfogadta az Ektv. módosításait, amelynek 2020. június 12-től hatályos rendelkezései már hatékony fellépési lehetőséget biztosítanak az NMHH számára a videómegosztó platformokon megjelenő aggályos tartalmakat érintően.**

Kiemelendő, hogy maga a Youtube csatorna szintén lehetővé teszi, hogy a sérelmes tartalmakat közvetlenül jelentsék mindazok, akiket az sért, ugyanakkor – bár tudomásom van róla, hogy a Gumiszoba két adását, mint sérelmes tartalmat többen is jelentették – **az a mai napig bárki számára elérhető** a videómegosztó platformon.

A legfőbb ügyész tájékoztatása, valamint a BRFK feljelentést elutasító határozatának indokolása alapján megállapítható, hogy **a közösség elleni uszítás jogalkalmazói gyakorlatában** a Btk. 332. §-ának módosítása, az „erőszakra uszít” elkövetési magatartásként való megjelenítése egyelőre nem hozott érdemi változást.

A nyomozó hatóság a feljelentés elutasításának indoklásakor a közösség elleni uszítás tényállásának a 2016-os Btk. módosítás előtti értelmezését és korábbi jogalkalmazói gyakorlatát vette alapul, és figyelmen kívül hagyta a Btk. módosításában testet öltött jogalkotói szándékot. A „gyűlöletre uszít” elkövetési magatartás – bár a jogalkotó szándéka szerint nem azonos az erőszakra uszítás fogalmával – változatlanul bizonyítási korlátokkal és értelmezési nehézségekkel jár. A legfőbb ügyész megállapítása szerint a hatóságok a gyűlöletre uszítás elkövetési magatartását lényegében ma is **erőszakra uszításként értelmezik, amelynek feltétele az erőszak bekövetkeztének reális és közvetlen veszélye.**

A legfőbb ügyész tájékoztattott arról, hogy a **Legfőbb Ügyészség a közösség elleni uszítás tényállásának módosításakor az elkövetési magatartás „felhívásként” történő meghatározását javasolta**, annak pontos megfogalmazásával, hogy **mire akarja ösztökélni az elkövető a felhívásával az emberek meghatározott csoportját**. Az elkövetési magatartás felhívásként történő megfogalmazása kiküszöbölhetné az érzelmi töltést magában hordozó elkövetési magatartás hőfokának „méregetését”. **A Legfőbb Ügyészség konkrét normaszövegre tett javaslatát a jogalkotó a közösség elleni uszítás tényállásának**

⁵⁶ <https://www.origo.hu/kultura/20200122-demeter-szilard-level-brenner-koloman.html>.

újrászabályozásakor nem vette figyelembe. Megítélésem szerint a „*gyűlöletre uszít*” bűncselekmény elkövetési magatartásának megvalósulásához az elhangzott kijelentéseknek nem kell nagyobb tömegeket aktív cselekvésre ingerelniük, ez ugyanis az „*erőszakra uszítás*” elkövetési magatartásának megvalósulását jelentené.

A közösség elleni uszítás valóban a köznyugalom elleni bűncselekmény, vagyis nyilvánvalóan alkalmasnak kell lennie a köznyugalom bizonyos mértékű megzavarására, ugyanakkor nem kifejezett tényállási eleme a „*köznyugalom megzavarására alkalmas módon*” való elkövetés.

Az állásfoglalásban érintett ügyben az elhangzott kijelentések a német nemzetiségi közösségen belül zavart, nyugtalanságot keltettek, amit a nyomozó hatóság a cselekmény büntetőjogi értékelésekor figyelmen kívül hagyott.

A jogérvényesítési lehetőségekkel összefüggésben fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a Ptk. 2:54. § (5) bekezdése szerint **a közösség bármely tagja jogosult** a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén a jogsértés megtörténtétől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül **személyiségi jogát érvényesíteni.** A közösség bármely tagja a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének kivételével a személyiségi jogok megsértésének valamennyi szankcióját érvényesítheti.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a Hajónapló 2020. január 19-ei, majd 23-ai adásaiban elhangzottak alkalmasak lehetnek arra, hogy a német nemzetiséghez tartozók emberi méltóságát sértsék, velük szemben indulatot keltsenek, és a társadalmi béke és köznyugalom ellen hassanak. A műsor kapcsán a PIM vezetője, és a műsorban résztvevők is a véleménynyilvánítás szabadságára hivatkoztak, megállapítható azonban, hogy minden olyan szóbeli vagy írásbeli megnyilvánulás, amelynek célja valamely társadalmi csoport tagjainak megalázása, zaklatása, velük szemben indulatok keltése vagy a csoport tagjaival szembeni kirekesztés, erőszak kiváltása, **gyűlöletbeszédnek tekintendő, amely már nem tartozhat az egyéni véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos alapjogi védelem körébe.**

2008-ban a hazai német közösséget felkavarta egy internetes oldalon megjelenő cikk, amely a „*svábbünözés*” sajátos kifejezést használta.

Az akkori kisebbségi biztos állásfoglalást adott ki az eset kapcsán, amelyben kijelentette:

„(...) a véleménynyilvánítás szabadságának tiszteletben tartása mellett is le kell szögeznünk, hogy semmilyen körülmények között nem fogadható el olyan tartalmak nyilvános hangoztatása vagy közzététele, amelyek alkalmasak arra, hogy származása miatt bárkiben is félelmet, szorongást ébresszenek.

Ma Magyarországon naponta kerülnek nyilvánosságra olyan cikkek, hírek, amelyek a lakosság bizonyos csoportjai számára megfélemlítő, megalázó jelentéssel bírnak. E tartalmak egyszerre alkalmasak arra, hogy emeljék a közvélemény tolerancia-szintjét, tágítsák tűréshatárát, és egyben egyre kiszolgáltatottabb érzést keltsenek az ilyen megnyilvánulások céltáblájául szolgáló csoportokban. Nemcsak az érintett kisebbségeket, hanem a társadalom egészét elbizonytalaníthatják e jelenségek, hiszen azt az érzést keltik, hogy bárki, bármikor,

*bármely tulajdonsága alapján céltáblává válhat. A bizonytalanság pedig további társadalmi konfliktusokat szül.*⁵⁷

Álláspontom szerint hivatali elődöm szavai ma is aktuálisak, hiszen napjaink egyik legnagyobb kihívása továbbra is az online térben és a közbeszédben egyre szélesebb körben elterjedő, a különböző sérülékeny csoportokkal szembeni gyűlöletbeszéd elleni hatékony fellépés megteremtése, és olyan **pozitív közbeszéd** kialakítása, amely elutasítja a sztereotip és előítéletes megközelítéseket, valamint a csoportközi ellentétek csökkentését tűzi ki célul. Meg kell teremtenünk annak feltételeit, hogy az emberi jogok és különösen a nemzetiségi közösségek tagjai számára biztosított jogok bármilyen megsértése esetén **ismereteken alapuló, előítéletektől mentes és megfontolt legyen a társadalom tagjainak a reakciója.**

Ehhez azonban **elengedhetetlen a jogalkalmazók példamutatóan elkötelezett és következetes cselekvése minden olyan alkalommal, amely a társadalmi béke ellen hat.**

A szólásszabadság nem járhat együtt mások emberi méltóságának sérelmével, és azzal, hogy egyes társadalmi csoportok tagjainak szabad identitásvállalása újra félelemmel párosuljon.

A sztereotip, előítéletes megközelítéseket, a csoportközi ellentétek csökkentését célul tűző emberi jogi oktatás, toleranciára nevelés, a jövő nemzedék szemléletének tudatos formálása napjainkban alapkövetelmény. E körben **a közszereplők felelőssége rendkívül nagy**, hiszen megszólalásaikkal a meglévő folyamatokat bármilyen irányban felerősíthetik, személyes példájukkal, megnyilvánulásaikkal hozzájárulhatnak a közbeszéd színvonalának emeléséhez, de a negatív tendenciák felerősödéséhez is.

Az állami intézmények és képviselői fokozottan felelősek azért, hogy tevékenységük során minden esetben szem előtt tartás az egyenlő bánásmód követelményének alaptörvényi garanciáit, és a köz szolgálata során a társadalom valamennyi tagjának emberi méltóságát tiszteletben tartva járjanak el, származástól, nemzeti vagy etnikai hovatartozástól és bármilyen egyéb, kisebbségi csoporthoz való tartozástól függetlenül.

---

⁵⁷ <http://www.kisebbségiombudsman.hu/hir-129-kisebbségi-biztos-fellepese.html>.

X. Szakmai javaslatok

1. Javasolom az **NMHH elnökének**, hogy vizsgálja meg a jelen elvi állásfoglalás tárgyát képező tartalmakhoz hasonlóan emberi méltóságot sértő tartalmak videómegosztó platformokról való eltávolításának lehetőségét – különös tekintettel a 2020. június 12-től hatályos Ektv. rendelkezéseire.
2. Javasolom az **igazságügyi miniszternek**, hogy a legfőbb ügyéssel együttműködve vizsgálja meg: a közösség elleni uszítás jogalkalmazói gyakorlatában a Btk. 332. §-ának módosítását követően miért nem hozott érdemi változást az „*erőszakra uszít*” elkövetési magatartásként való megjelenítése, és hogyan lehetne – különösen a rendőrségi eljárásokban – a jelenlegi megközelítésen változtatni.
3. Javasolom továbbá az **igazságügyi miniszternek**, hogy továbbra is bátorítsa és erősítse meg a Digitális Szabadság Munkacsoport tevékenysége keretében az online gyűlöletbeszéd elleni fellépés kérdéseivel, valamint a videómegosztó platformok működésének korlátaival kapcsolatos szakmai párbeszédet.

Budapest, 2020. december 7.

Szalayné Sándor Erzsébet
egyetemi tanár,
a Magyarországon élő nemzetiségek
jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes